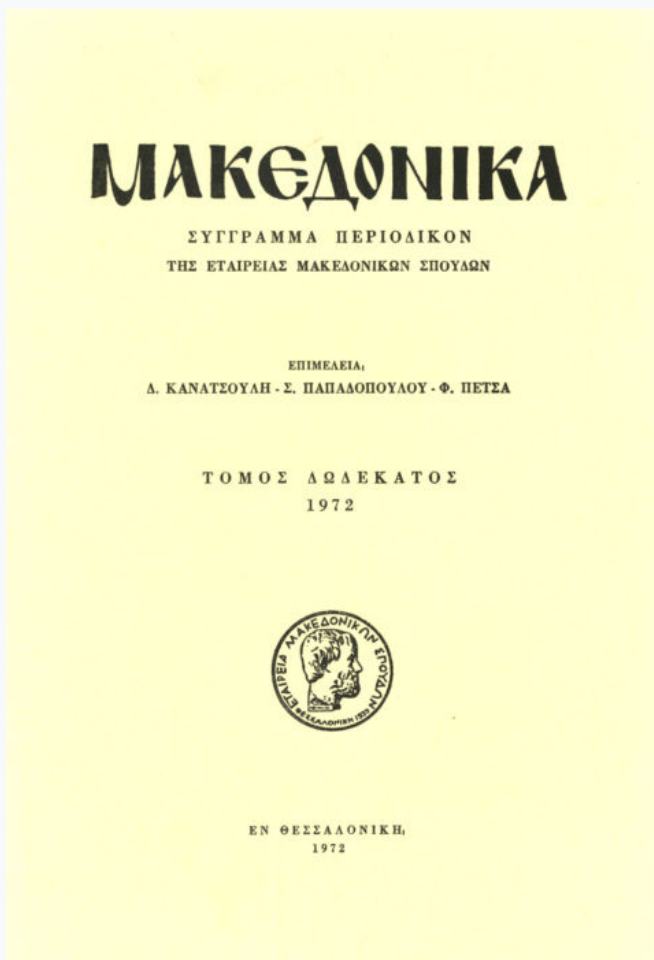

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερώνεται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Το γλωσσικό ιδίωμα του Λαγκαδά

Νίκος Β. Κοσμάς

doi: [10.12681/makedonika.1013](https://doi.org/10.12681/makedonika.1013)

Copyright © 2015, Νίκος Β. Κοσμάς

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κοσμάς Ν. Β. (1972). Το γλωσσικό ιδίωμα του Λαγκαδά. *Μακεδονικά*, 12, 317-360.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1013>

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΟΥ ΛΑΓΚΑΔΑ*

Ι. ΦΩΝΗΤΙΚΗ

Α. ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

1. 'Ανάπτυξη φωνηέντων

α) 'Ανάπτυξη προθετικοῦ α

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι διαδεδομένο σὲ ὄλη τὴν 'Ελλάδα¹: γρήγορα > ἀγγήγορα, κόλλα > ἀκόλλα, κολῶ > ἀκουλῶ, ρημάζω > ἀρμάζον, λιμπίζομαι > ἀλ'βίζομαι, φυλλάδα > ἀφ'λλάδα, λυποῦμαι > ἀλυποῦμαι.

β) 'Ανάπτυξη ι

'Ανάμεσα σὲ δυὸ τελικά σύμφωνα: ἀλέτρι > ἀλέτρο' > ἀλέτρι.

2. 'Αφαίρεση ἀρχικῶν φωνηέντων

α) 'Αφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ α²: 'Αναστάσιος > 'Αναστάσης > 'Ναστάης, 'Αναστασία > 'Ναστασιά, 'Απόστολος > 'Αποστόλης > 'Ποστούλ'ς, 'Αθανάσιος > 'Αθανάσης > 'Θανάης, ἀπόμεινα > πόμ'να, ἀναγκάζω > νγκάζω, ἀνακατώω > νκατώων, ἀνεβαίνω > νβαίνων, ἀπόφι > πόφι.

β) 'Αφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ ο³: ὄνειρέομαι > νειρέομαι.

γ) 'Αφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ ι⁴: ὑποκάμισο > π'κάμ'σον.

* Γιά τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ Λαγκαδᾶ δὲν ἔχει γραφῆ τίποτα. Ἐτσι οἱ δυσκολίες ποὺ συνήντησα ἦταν πολλές. Ἡ μελέτη βασίζεται σὲ ἀτομικὴ συλλογὴ ποὺ ἔκαμα στὴ δεκαετία 1950-1960, ὅταν ὑπηρετοῦσα στὸ Λαγκαδᾶ ὡς δάσκαλος.

Στὴ σύνταξη τῆς μελέτης, στὴν κατάταξη καὶ ἐρμηνεία τῶν φαινομένων μὲ βοήθησε πολὺ ὁ καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης κ. Ν. Π. 'Ανδριώτης, ποὺ καὶ ἀπὸ δῶ τὸν εὐχαριστῶ θερμᾶ.

1. Α. Α. Παπαδοπούλου, Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσας, Ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 20. Ν. Π. 'Ανδριώτης, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 19. Α. Γ. Τσοπανάκη, Τὸ Σιατιστινὸ ἰδίωμα, «Μακεδονικά», τ. Β' (1941-1952), σ. 266 κ.έ. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Θάσου, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 9.

2. Ν. Π. 'Ανδριώτης, ἔ.ά., σ. 33. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.ά., σ. 10.

3. Ν. Π. 'Ανδριώτης, ἔ.ά., σ. 33.

4. Ν. Π. 'Ανδριώτης, ἔ.ά., σ. 34.

3. Μεταβολή ἀρχικῶν φωνηέντων

Ἡ μεταβολή τῶν ἀρχικῶν φωνηέντων εἶναι φαινόμενο σποραδικό σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα¹.

α) Π ρ ὀ ς τ ὀ α: ἐκκλησία>ἀγλησά, ἐντροπή>ἀδρονπή, ἀρόεποιμι, ἐγγονή>ἀγονή, ἐξαδέλφη>ἀξαδέρφ, ὄστρακο>ὄστράκα>ἀστριχιά.

β) Π ρ ὀ ς τ ὀ ο (ου): ἐχθρός>ὄχτρος>ὄχτρος, ἔμπνο>ὄβιου>οὐδιάζου.

4. Κόφωση τῶν ἀτόνων ε σὲ ι καὶ ο σὲ υ

Ὁ γενικός αὐτὸς νόμος τῶν βόρειων ιδιωμάτων ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ ἴδιωμα τοῦ Λαγκαδά²:

α) Τ ὀ ἄ τ ο ν ο ε τρέπεται σὲ ι: παιδί>πιδί, θέλετε>θέλιτι, σὲ>σί, κρέμεται>κρέμιτι, παίζετε>παίζιτι>παίζ'τι, ἔπαιξα>ἐπιξα, ζαλιζομαι>ζαλιζομι, ζαλιζεσαι>ζαλιζισι, ἐργάτης>ιργάτ'ς, ἐλάφι>ιλάφ'.

β) Τ ὀ ἄ τ ο ν ο ο τρέπεται σὲ ου: βλέπω>γλέπον, ἄνθρωπος>ἄθρουπος, ὁ λόγος>οὐ λόγους, τὸ παιδί>τοὐ πιδί.

5. Ἀποβολή ἀτόνων ι καὶ ου

Ὁ σχετικός νόμος τῶν βόρειων ιδιωμάτων ἰσχύει καὶ στὸ Λαγκαδιανὸ ἴδιωμα. Μόνο ποὺ τὸ τελικὸ ι προτοῦ φύγει οὐρανώνει τὰ προηγούμενα σύμφωνα, ἔ, ῥ, ῖ, ῥ, ῖ, ῥ, κί ἔτσι μετὰ τὴν ἀποβολή του ἡ οὐρανικότητα μένει.

α) Ἀποβολή ι³: δουσέκι>δουσέχ, βαρδάκι>βαρδάχ, ξιλίκι>ξ'λιχ, οὐτζάκι>οὐτζάχ, φουρκάλι>φουρκάλ', ἀζάλη>ἀζάλ', καμίνι>καμίφ', ἀλατισμένη>ἀλατ'-σιμέν', φιλήσω>φ'λήσου, κόκκινο>κόκκ'νου, τινάζω>τ'νάζου.

β) Ἀποβολή ου: τσουνάλ>τσ'κάλ', δουλειά>δ'λειά, χονέρι>χ'νέϕ', ὑποκάμισο>π'κάμ'σου, τραγουδῶ>τραγ'δῶ, ἄκουσα>ἄκ'σα, κουβαλάω>g'βανῶ, κουβάς>g'βάς, γράφουν>γράφ'ν, παίζου>παίζ'ν.

6. Ἀποβολή νόθων ι καὶ υ

α) Ἀποβολή νόθου ι⁴: ἐφημερίδα>ιφημιοίδα>θημιοίδα, θάρεσα>θάρι-σα>θάρ'σα.

1. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 274. Π. Ἀρβαντινοῦ, Ἡπειρωτικὸν Γλωσσάριον, 1909, σ. 26. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 9.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 11. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 23. Τοῦ ἴδιου, Τὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 10.

3. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 14. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 11.

4. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Περί τῆς ἀποβολῆς τῶν νόθων ι καὶ υ ἐν τῇ νέῃ Ἑλληνικῇ,

Ἐδῶ ἔχομε καὶ τὰ θηλυκὰ ὀνόματα σὲ -εα, ποὺ τὸ ε ἔγινε ι καὶ ἀποβλήθηκε, ὕστερα ἀπὸ συνίζηση¹: *καλογραία>καλονγριά>καλονγριά, ἀποκρέα>ἀπουκριά>ἀπουκρά, κοπρέα>κουπριά>κουπριά, μακρέα>μακριά>μακριά*.

β) Ἄποβολή νόθου *υ*²: Ὀλυμπία>Οὐλυβία>Λυβία, ὀλονγριάει>οὐλονγριάνει>ἄλονγριάνει, ἄλωνόπετρα>ἄλοννόπιτρα>ἄλνόπιτρα.

7. Ἐφομοίωση

Π ρ ὀ ς τ ὀ *α*³: *πανηγύρι>παναῦρο, ἀνεμοζάλη>ἀναμουζάλη*.

8. Ἀνάπτυξη

Τοῦ *ου*: Στὴν ἀρχὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας *μου* ἀναπτύσσεται *ου*, ὅταν ἢ προηγούμενη λέξις λήγει σὲ σύμφωνο⁴: *ὁ πατέρας μου>οὐ πατέραζ μου>οὐ πατέραζ μ', οὐ πατέραζ 'ουμ, ὁ ἄντρας μου>οὐ ἄντραζ μου>οὐ ἄντραζ μ', οὐ ἄντραζ 'ουμ, ὁ γιός μου>οὐ γιόζ μου>οὐ γιόζ μ', οὐ γιόζ 'ουμ, ὁ λιμός μου>οὐ λιμόζ μου>οὐ λιμόζ μ', οὐ λιμόζ 'ουμ*.

9. Ἄλλες ἀλλοιώσεις φωνηέντων

Σποραδικὰ ἔχομε καὶ τίς παρακάτω ἀλλοιώσεις φωνηέντων:

*α>ε*⁵: *χαντάκι>χιδέκ'*.

*α>ι*⁶: *ἀφαλός>ἱφαλός, χαντάκι>χιδέκ'*.

*α>ου*⁷: *παξιμάδι>πουξιμάδ', παπάρα>πουπάρα*.

ε>ου: *τεμπέλης>τουβέλ', τεμπελχανάς>τουβιλχανάς, τεμπελιάζω>τουβιλιάζω*.

*η>ου*⁸: *ζήλεια>ζούλεια, τσαντήρι>τσαδούρ'*.

*ο>ε*⁹: *κατώφλι>κατέφλ'*.

«Ἀθηνᾶ», τ. 43 (1931), σ. 171 κ.έ. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.α., σ. 15. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 11.

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 115.

2. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.α., σ. 171 κ.έ. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.α., σ. 16. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 12.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 32 καὶ 33. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 14.

4. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.α., σ. 21.

5. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 16.

6. Αὐτόθι.

7. Αὐτόθι.

8. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.α., σ. 32. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 16.

9. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.α., σ. 32.

B'. ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

1. Ἀνάπτυξη συμφώνων

Ἀνάπτυξη η ν: Ἀπὸ συνεκφορὰ μὲ προηγούμενο τελικὸ ν¹: ἥλιος>νήλιος, ἴσκιος>νίσκιος, ἴσκιωμα>νίσκιωμα, ἴσκιώματα>νίσκιώματα, ἔπνος>νέπεινος, οὐρά>νουρά

2. Ἀλλοίωση συμφώνων

A. Σύμφωνα ἀπλᾶ πρὶν ἀπὸ φωνήεντα καὶ ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα

Τὰ συριστικὰ καθὼς καὶ τὰ ξ καὶ ψ προφέρονται παχιά, ὅταν ἀκολουθοῦν ε καὶ ι²: σήμερα>σήμυρα, σὶ λέγω>σί λέου, ἐσένα>ιδένα, ἡ μέση της>ἡ μέσητης, νὰ σὶ πῶ>νὰ σὶ πῶ, πατημασιά>πατ'μασά, Τάσιος>Τάσους, ζιβγάρι>ζιβγάρο', ζιβζέκης>ζιβζέξ', ξέρω>ξέρον, ἄξιος>ἄξους, ξιφτίζω>ξιφτίζου, ψές>ψές, ψέμματα>ψέμματα, ἀνεψιά>ἀν'ψά.

β>γ: βογγάει>γουργάει.

β>φ: Τὸ ἤχηρὸ β τρέπεται σὲ ἄηχο φ πρὶν ἀπὸ τὸ κ³: ἀνέβηκα>νιέβ'κα>νιέφ'κα, κατέβηκα>κατέβ'κα>κατέφ'κα.

ζ>σ. Τὸ ἤχηρὸ ζ τρέπεται σὲ σ πρὶν ἀπὸ τὸ κ: γουρσοῦζικα>οῦρσοῦσ'κα.

γ>κ: γαριφαλιά>καρσιφιλιά, γαριφαλα>καρσιφίλια.

γ>ν: φεύγω>φένου.

γ>χ: λιγνός>λιχνός.

δ>θ: Στὶς κτητικὲς ἀντωνυμίες τὸ δ πρὶν ἀπὸ τὸ κ τρέπεται σὲ θ⁴: ιδικός>θ'κός, δική>θ'κή, δικὸ>θ'κό, ιδικὲς>θ'κιές.

θ>δ. Στὸ μόριο θά: θὰ>δά.

θ>τ: ἦρθαν>ἦσαν, ἦρθαμε>ἦσταμι.

κ>γ: ἐκκλησία>ἀγλησά, ἀκίς>ἀγίδα, κουνβᾶς>γ'βᾶς, κουνβαλῶ>γ'βανῶ.

λ>ν: κουνβαλῶ>γ'βανῶ.

Τὸ ὑγρὸ λ καὶ τὸ ἔρρινο ν προφέρονται ὡς οὐρανικά πρὶν ἀπὸ τὸ ε σὰν τὸ ἰταλικὸ gl καὶ σὰν τὸ γαλλικὸ gn⁵: λέω>λέου, κλαίω>κλαίον, λές>λές, κανένας>κανένας, τρανές>τρανές, φωνές>φοννές, γυναίκα>γ'νέκα, ἀνέβηκα>ν'έφ'κα.

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἑ.ἀ., σ. 44. Δ. Ε. Τομπαιῖδη, ἑ.ἀ., σ. 23.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 27. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ. Δ. Ε. Τομπαιῖδη, ἑ.ἀ., σ. 17.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 115.

4. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἑ.ἀ., σ. 115.

5. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἑ.ἀ., σ. 115.

φ>θ: *έφημερίδα*>*φημιρίδα*>*θημιρίδα*.

Β. Συμφωνικά συμπλέγματα

α) γγ και γκ>g¹: *άγγειο*>*άγειό*, *άναγκάζω*>*νιγάζω*.

β) μι>b²: *μπόρα*>*βόρα*, *άμπέλι*>*άβέλ*'.

γ) ντ>d³: *δέντρο*>*δέτρον*, *άντρας*>*άδρας*.

δ) βλ>λλ⁴: *βλέπω*>*γλέπον*, *σουβλι*>*σουγλί*, *σουβλισμένα*>*σουγλισμένα*, *βλέφαρο*>*γλέφαρον*>*γλέφαρον*.

ε) κτ>χτ. Τό σύμπλεγμα κτ πού προήλθε από τήν άποβολή ένδιαμέσου φωνήεντος τρέπεται σέ χτ: *κοιτάζω*>*κ'τάζου*>*χτάζου*.

στ) σ ήχηρό>ζ⁵. Τό σ έπηρέάζεται ήχητικά από τό γειτονικό ήχηρό: *συμπέθερος*—*συμπεθέρα*>*ζέθειρος*—*ζέθειρα*.

3. Μετάθεση συμφώνων

Η μετάθεση στο ιδίωμα του Λαγκαδά περιορίζεται μόνο στο σύμφωνο ρ⁶: *κίτρνος*>*κίτιρνος*, *κιτρινάδα*>*κιτιρινάδα* (ίκτηρος), *πριόνι*>*πιριγιόν'*, *δρεπάνι*>*δριπάν'*, *στέργω*>*στρέγω*.

4. Άνομοίωση συμφώνων

α) Άνομοιωτική άλλοίωση

ρ—ρ>λ—ρ⁷: *περιστέρα*>*πιλιστέρα*, *Γρηγόρης*>*Γληγόρ'ς*, *γρήγορα*>*άγλήγορα*.

β) Άνομοιωτική άποβολή συμφώνου

Τό σ και τό ζ στις καταλήξεις -σης και -zeis άποβάλλονται άνομοιωτικά⁸: *νά ζήσης*>*νά ξήης*, *νά όργώσης*>*νά γουργώης*, *νά φεματίσης*>*νά ψματίης*, *νά πουλήσης*>*νά πουλήης*, *φονάzeis*>*φονάεις*, *διαβάζεις*>*διαβάεις*, *σφάzeis*>*σφάεις*.

γ) Άνομοιωτική άποβολή συλλαβής⁹: *συνενοοΐμαι*>*σοννουοΐμι*>*σοννουΐμι*, *σνονόματος*>*σ'νόματος*, *κοιμούσασταν*>*κ'μούσταν*, *ήσασταν*>*ήσταν*.

1. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 115.

2. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 115.

3. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 115.

4. Ν. Π. Άνδριώτη, Τό ιδίωμα του Λιβισιού της Λυκίας, σ. 48.

5. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 20.

6. Α. Γ. Τσοπανάκη, έ.ά., σ. 281 κ.έ. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 49. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 23 κ.έ.

7. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 50.

8. Ν. Π. Άνδριώτη, Τό γλωσσικό ιδίωμα της Χαλκιδικής, «Μακεδονικόν Ήμερολόγιον», 1955, σ. 116. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 25. Α. Γ. Τσοπανάκη, έ.ά., σ. 282.

9. Α. Γ. Τσοπανάκη, έ.ά., σ. 282. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 25.

5. Ἀποβολή συμφώνων

α) Το υ γ

Στήν ἀρχή τῆς λέξης πρὶν ἀπὸ φωνῆεν¹: *γουρσοῦζης* > *οὔρσοῦης*, *γουρσοῦξικα* > *οὔρσοῦσ'κα*, *γιλέκο* > *ἰλέκ'*, *γυρέω* > *ἰρέων*.

Μέσα στὴ λέξη ἀνάμεσα σὲ φωνῆεντα²: *Χριστοῦγεννα* > *Χριστοῦῖνα*, *ἀνώγι* > *ἀνώϊ*, *κατόγι* > *κατόϊ*, *μαγειρέω* > *μαγειρέουν*, *πανηγύρι* > *παναγίρι* > *παναῖρ'*, *πηγαῖω* > *πιαῖνον*.

β) Το υ τ

Ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου *ι* καὶ *ου* τὸ *τ* βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ σύμφωνα ἀποβάλλεται³: *ζαλίστηκα* > *ζαλίστ'κα* > *ζαλίσ'κα*, *νηστικὸς* > *νηστ'κὸς* > *νηστ'κός*, *ἀντρονπιάστηκα* > *ἀδρονπιάστ'κα* > *ἀδρονπιάσ'κα*, *μαζώχτηκα* > *μαζώχτ'κα* > *μαζώχ'κα*, *δάχτυλο* > *δάχτ'λου* > *δάχ'λου*, *δαχτυλίδι* > *δαχτ'λίδ'* > *δαχ'λίδ'*, *πέφτων* > *πέφτ'ν* > *πέφ'ν*.

Τὸ *τ* ἀποβάλλεται καὶ σὲ ὀρισμένες πτώσεις τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας *αὐτός*⁴: *αὐτ'νοῦ* > *αὐ'νοῦ*, *αὐτ'νοί* > *αὐ'νοί*, *αὐτ'νοὺς* > *αὐ'νοὺς*, *αὐτ'νῶν* > *αὐ'νῶν*.

γ) Το υ χ

Μέσα στὴ λέξη ἀνάμεσα σὲ φωνῆεντα⁵: *ἀστόχησα* > *στόη'σα*, *ξαστόχησα* > *ξιστό'ησα*.

2. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Α'. ΟΝΟΜΑ

1. Τὸ ἄρθρο

Τὰ ἄρθρα εἶναι τρία: *οὐ* γιὰ τὸ ἄρσενικό, *ἠ* γιὰ τὸ θηλυκὸ καὶ *τοῦ* γιὰ τὸ οὐδέτερο γένος. Τὸ ἄρσενικό ἄρθρο *«ί»*⁶, ποὺ βρίσκομε σὲ ἄλλα βόρεια νεοελληνικά ἰδιώματα δὲν ὑπάρχει στὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τοῦ Λαγκαδά.

1. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 32. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ. Τοῦ ἰδίου, Τὸ ἰδιώμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 52.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 32. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ. Τοῦ ἰδίου, Τὸ ἰδιώμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 52. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἑ.ἀ., σ. 21.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145, κ.έ. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἑ.ἀ., σ. 282. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἑ.ἀ., σ. 22.

4. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 75-76.

5. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 35. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ ἰδιώμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 53.

6. Β. Δ. Φόρη, Τὸ ἄρσενικό ἄρθρο *ι* στὰ βόρεια νεοελληνικά ἰδιώματα, Κοζάνη

2. Ἡ κλίση τῶν ὀνομάτων

Οἱ πληθυντικοὶ τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων σὲ *-αῖοι* παρουσιάζονται μὲ τὴ μορφὴ *-οί*, π.χ. *οἱ κουμπαραῖοι—οἱ κουβαροί, οἱ νοικοκυραῖοι—οἱ νοικοκυροί, οἱ μισθωλιαραῖοι—οἱ μισθωλιοί, οἱ τσιαπλιακαῖοι—οἱ τσιαπλιακοί*.

Ἡ γενικὴ πτώση ἐκφράζεται περιληπτικὰ μὲ τὴν πρόθεση *ἀπὸ* καὶ *αἰτιατικῆ*¹, π.χ. *τσακίσκι τοῦ χιροῦλλ' ἀπ' τῆ στάμνα*, ἀντὶ τῆς στάμνας, *τοῦ σαμάρ' ἀπ' τοῦ γαδούρ'*, ἀντὶ τοῦ γαῖδουριοῦ, *τοῦ νιρὸ ἀπ' τῆ βρογχή*, ἀντὶ τῆς βρογχῆς, *τὰ ροῦχα ἀπ' τὰ πιδιά*, ἀντὶ τῶν παιδιῶν.

3. Οὐσιαστικά

Ἄρσενικά

	Σὲ -ὸς		Σὲ -ος		Σὲ -ος
			Ἐνικός ἀριθμὸς		
Ἄν.	<i>οὐ</i>	<i>ἀδιρφὸς</i>	<i>οὐ</i>	<i>κουβάρους</i>	<i>οὐ</i>
Αἰτ.	<i>τοὺν</i>	<i>ἀδιρφὸ</i>	<i>τοὺν</i>	<i>κουβάρου</i>	<i>τοὺν</i>
			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς		
Ἄν.	<i>οἱ</i>	<i>ἀδιρφοί</i>	<i>οἱ</i>	<i>κουβαροί</i>	<i>οἱ</i>
Αἰτ.	<i>τ'ς</i>	<i>ἀδιρφοί</i>	<i>τ'ς</i>	<i>κουβαροί</i>	<i>τ'ς</i>
	Σὲ -ῆς		Σὲ -ης		Σὲ -ης
			Ἐνικός ἀριθμὸς		
Ἄν.	<i>οὐ</i>	<i>μαῖταπτηῆς</i>	<i>οὐ</i>	<i>βακάλλ'ς</i>	<i>οὐ</i>
Αἰτ.	<i>τ'</i>	<i>μαῖταπτηῆ</i>	<i>τ'</i>	<i>βακάλλ'</i>	<i>τ'</i>
			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς		
Ἄν.	<i>οἱ</i>	<i>μαῖταπτηῆδισ</i>	<i>οἱ</i>	<i>βακάλλ'δισ</i>	<i>οἱ</i>
Αἰτ.	<i>τ'ς</i>	<i>μαῖταπτηῆδισ</i>	<i>τ'ς</i>	<i>βακάλλ'δισ</i>	<i>τ'ς</i>
	Σὲ -ὰς		Σὲ -ἔς		
			Ἐνικός ἀριθμὸς		
Ἄν.	<i>οὐ</i>	<i>βασιλιάς</i>	<i>οὐ</i>	<i>βαχτῆς</i>	
Αἰτ.	<i>τοὺ</i>	<i>βασιλιά</i>	<i>τ'</i>	<i>βαχτῆ</i>	

1956, Α. Ι. Θ α β ῶ ρ η, Ἡ προέλευση τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου *ι* τῶν βορείων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, «Ἑλληνικά», τ. 16 (1958-59), σ. 189 κ.ε. Ν. Π. Ἄ ν δ ρ ῖ ῶ τ η, ἔ.α., σ. 60. Α. Α. Π α π α δ ο π ο ὐ λ ο υ, ἔ.α., σ. 50, Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.α., σ. 28.

1. Ν. Π. Ἄ ν δ ρ ῖ ῶ τ η, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113 κ.ε. Α. Γ. Τ σ ο π α ν ἄ κ η, ἔ.α., σ. 298.

Πληθυντικός ἀριθμός

᾽Ον.	οἱ	βασιλιάδεις	οἱ	βαχτῆέδεις
Αἰτ.	τ'ς	βασιλιάδεις	τ'ς	βαχτῆέδεις

Θηλυκά

	Σὲ -ὰ		Σὲ -α		Σὲ -α	
			Ἐνικός ἀριθμός			
᾽Ον.	ἡ	χαρὰ	ἡ	γιοῦφτσα	ἡ	πέρδικα
Αἰτ.	τ'	χαρὰ	τ'	γιοῦφτσα	δ'	πέρδικα

Πληθυντικός ἀριθμός

᾽Ον.	οἱ	χαρῆς	οἱ	γιοῦφτσεις	οἱ	πέρδικεις
Αἰτ.	τ'ς	χαρῆς	τ'ς	γιοῦφτσεις	τ'ς	πέρδικεις

	Σὲ -ῆ		Σὲ -ῆ	
			Ἐνικός ἀριθμός	
᾽Ον.	ἡ	βροσχῆ	ἡ	ράχ'
Αἰτ.	τ'	βροσχῆ	δ'	ράχ'

Πληθυντικός ἀριθμός

᾽Ον.	οἱ	βροσχῆς	οἱ	ράχεις
Αἰτ.	τ'ς	βροσχῆς	τ'ς	ράχεις

Οὐδέτερα

	Σὲ -ὶ		Σὲ -ι		Σὲ -ὸ	
			Ἐνικός ἀριθμός			
᾽Ον.	τὸν	πιδὶ	τὸν	τραπέζι'	τὸν	ἀγὸ
Αἰτ.	τὸν	πιδὶ	τὸν	τραπέζι'	τὸν	ἀγὸ

Πληθυντικός ἀριθμός

᾽Ον.	τὰ	πιδιά	τὰ	τραπέζια	τ'	ἀγὰ
Αἰτ.	τὰ	πιδιά	τὰ	τραπέζια	τ'	ἀγὰ

	Σὲ -ο		Σὲ -ο	
			Ἐνικός ἀριθμός	
᾽Ον.	τὸν	μήλον	τὸν	ἄλονγον
Αἰτ.	τὸν	μήλον	τὸν	ἄλονγον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	τὰ μῆλα	τ' ἄλουγα
Αἰτ.	τὰ μῆλα	τ' ἄλουγα

4. Ἐπίθετα

Τὰ ἐπίθετα κλίνονται ὅπως καὶ τὰ ἀντίστοιχα στὴν κατάληξη οὐσιαστικά.
Οἱ καταλήξεις στὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων:

Σὲ -ός: οὐ καλός, ἢ καλή, τοῦ καλό· οὐ παχίος, ἢ παχιά, τοῦ παχιο.
Σὲ -ος: οὐ ἀσμένιος, ἢ ἀσμένια, τοῦ ἀσμένιου· οὐ φρόνιμος, ἢ φρόνιμ', τοῦ φρόνιμου.

5. Ἀριθμητικά

ἕνας	μνιά	ἕνα
ἕναν	μνιά	ἕνα
δγιο,		
τρεις		τρία
τέσσιρ'ς		τέσσιρα,
πέδι, ἕξ, ἰφτά, οὐχτώ, ἰνιά, δέκα.		

Ἐκτός ἀπὸ τὸ ἕνας ποὺ σχηματίζει αἰτιατικὴ ἕναν, ὅλα τὰ ἄλλα ἀριθμητικά εἶναι ἄκλιτα¹, π.χ. ἕνα χρονοῦ, τρία χρονοῦ, τέσσιρα χρονοῦ.

6. Ἀντωνυμίες

α) Π ρ ο σ ω π ι κ ῆ ς

α' πρόσωπο	β' πρόσωπο
Ἐνικὸς ἀριθμὸς	
ἰγώ	σύ
μ', ἰμ' ἢ (οὐμ)	σ', ἰσ'
ἰμένα, μένα	σιένα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

ἰμεῖς	ἰσεῖς
—	—
μᾶς	σᾶς

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ.

β) Κτητικὲς

θ'κόζ σὸμ'	θ'κή μ'	θ'κό μ'
θ'κόζ σ'	θ'κή σ'	θ'κό σ'
θ'κόζ τ', τ'ς	θ'κή τ', τ'ς	θ'κό τ', τ'ς
θ'κοί (-ές, -ά) μας	θ'κοί σας	θ'κοί τ'ς

γ) Δειχτικὲς

αὐτός	αὐτ'νή	αὐτό
αὐτοῦ	αὐτ'νής	αὐτοῦ
αὐτόν	αὐτ'νή	αὐτό
αὐνοί	αὐτ'νές	αὐτά
αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
αὐνοὺς	αὐτ'νές	αὐτά
'κείνου	'κείν'	'κείνου
'κ'νοῦ	'κ'νής	'κ'νοῦ
'κείνον	'κείν'	'κείνου
'κ'νοί	'κείνις	'κείνα
'κῶν	'κῶν	'κῶν
'κ'νοὺς	'κείνις	'κείνα
τέτοιους	τέτοια	τέτοιου
—	τέτοιας	—
τέτοιον	τέτοια	τέτοιου
τέτχ'	τέτχ'ις	τέτοια

δ) Ἐρωτηματικὲς

Τ'νούς. Ἡ γενικὴ τοῦ ἄρσενικοῦ τῆς ἀντωνυμίας *τίς; τίνος; τίνους; τ'νούς.*

Τ'νής. Ἡ γενικὴ τοῦ θηλυκοῦ.

Πόταπος—πόταπη—πόταπον. Μὲ τὴ σημασία τοῦ ποῖός τις, ὁποῖός τις.

Πχιός — πχιὰ — πχιό.

ε) Ἀόριστες

Κανένας κ'μινιά, ὄλοι. Ἡ κατάληξη τοῦ *ἐκείνοι* μεταδόθηκε ἀναλογικὰ στὴν ἀντωνυμία *ὄλοι*¹.

1. Ν. Π. Ἀνδριώτης, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113 κ.ε..

στ) Ἄναφορικὲς

Ἔοσοι. Ἡ κατάληξις τοῦ *ἐκεῖνοι* μεταδόθηκε ἀναλογικὰ καὶ στὴν ἀνω-
νομία *ἄσοι*¹.

Β'. ΡΗΜΑ

1. Αὔξηση

Ἐπάρχει ἡ συλλαβική, ἢ τονούμενη. Καὶ εἶναι ὅπως στὴν κοινὴ μὲ τὸ
ε (*ἔπιζα, ἔγραφα, ἔκουφα*) ἢ κατ' ἀναλογία τῆς χρονικῆς μὲ τὸ *η* (*ἦπινα,*
ἦφιρα, ἦλιγα).

Ἡ χρονικὴ αὔξηση εἶναι σπάνια καὶ βρίσκεται σὲ ρήματα ποῦ εἶναι
κοινὰ (*ἦρταν, ἦρχονταν*)².

2. Ἡ κλίση τοῦ ρήματος

Τὸ *α'* πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ καὶ ἀορίστου,
καθὼς καὶ τὸ *α'* πληθυντικὸ τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτα, παρατατικοῦ καὶ μέλ-
λοντα τονίζεται στὴν ἀντιπροπαραλήγουσα, χωρὶς νὰ ἀναπτύσσεται δευτε-
ρος τόνος: *ἐπιζαμι, ἐπιξαμι, ζαλίζομιστι, ζαλίζομασταν, ἔκλουθαμι,*
ἔδουναμι, ἄπλουναμι, χείρομιστι, γράφομιστι.

Ὁ μέλλοντας τοῦ ρήματος *πηγαίνω* εἶναι πάντοτε διαρκῆς: Τὴν Τρίτ'
θὰ *παάνου* στοῦ *παζάρ'* ἀντὶ θὰ *πάου*.

3. Ρήματα

α) Βοηθητικὰ

Ἐνεστώτας		Παρατατικός	
<i>ἔχου</i>	<i>εἶμι</i>	<i>εἶχα</i>	<i>ἦμαν</i>
<i>ἔεις</i>	<i>εἶδι</i>	<i>εἶχis</i>	<i>ἦσαν</i>
<i>ἔχ'</i>	<i>εἶνι</i>	<i>εἶχι</i>	<i>ἦταν</i>
<i>ἔχουμι</i>	<i>εἶμαῶτι</i>	<i>εἶχαμι</i>	<i>ἦμασταν</i>
<i>ἔχιτι</i>	<i>εἶῶτι</i>	<i>εἶχιτι</i>	<i>ἦσ'ταν</i>
<i>ἔχουν</i>	<i>εἶνι</i>	<i>εἶχαν</i>	<i>ἦταν</i>

β) Βαρύτονα

Ἐνεργητικὴ φωνή

Ἐριστική

Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας ἐξακολουθητικός
<i>παίζου</i>	<i>ἔπιζα</i>	θὰ <i>παίζου</i>

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 113 κ.ἑ.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 87. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 288, Δ. Ε. Τοματίδη, ἔ.ἀ., σ. 33.

παί'ειζ	ἐπιζίς	θά παί'ειζ
παίζ'	ἐπιξι	θά παίξ'
παίζουμι	ἐπιξαμι	θά παίζουμι
παίξ'τι	ἐπιξ'τι	θά παίξ'τι
παίξ'ν	ἐπιξαν	θά παίξ'ν

Μέλλοντας συνοπτικός Ἀόριστος

θά παίξου	ἐπιξα
θά παίξ'ς	ἐπιξίς
θά παίξ'	ἐπιξι
θά παίξουμι	ἐπιξαμι
θά παίξ'τι	ἐπιξ'τι
θά παίξ'ν	ἐπιξαν

Προστακτική

Μετοχή

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος	Γιά ὄλους τοὺς χρόνους καὶ τὰ πρόσωπα:
παίξ'	παίξι	παίξουδας
ἄς παίξ'	ἄς παίξ'	
παίξ'τι	παίξ'τι	
ἄς παίξ'ν	ἄς παίξ'ν	

Μέση Παθητική φωνή

Ὀριστική

Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας εξακολουθητικός
ζαλίζουμι	ζαλίζουμαν	θά ζαλίζουμι
ζαλίξισι	ζαλίζουσαν	θά ζαλίξισι
ζαλίξιτι	ζαλίζουσαν	θά ζαλίξιτι
ζαλίζουμιστι	ζαλίζουμασαν	θά ζαλίζουμιστι
ζαλίξιστι	ζαλίζουσαν	θά ζαλίξιστι
ζαλίζουδι	ζαλίζουσαν	θά ζαλίζουδι

Μέλλοντας συνοπτικός Ἀόριστος

θά ζαλιστῶ	ζαλίσ'κα
θά ζαλιστεῖς	ζαλίσ'κεις
θά ζαλιστεῖ	ζαλίσ'κι
θά ζαλιστοῦμι	ζαλίσ'καμι
θά ζαλιστῆτι	ζαλίσ'κατι
θά ζαλιστοῦν	ζαλίσ'καν

Προστακτικὴ		Μετοχὴ	
Ἐνεστώτας	Ἀόριστος	ζαλ'σμένους	ζαλ'σμέψ', ζαλ'σμένον
ᾶς ζαλίξιτι	ᾶς ζαλιστεῖ		
ζαλίξιστι	ζαλιστήτι		
ᾶς ζαλίζονδι	ᾶς ζαλιστοῦν		

γ) Περισπόμενα

Παθητικὴ φωνή

Ἵριστικὴ

Ἐνεστώτας	Παρατατικὸς	Μέλ. ἐξακοιλ.	Μέλ. συνοπ.	Ἀόριστος
θ'μοῦμι	θ'μοῦμαν	θα θ'μοῦμι	θα θ'μηθῶ	θ'μήθ'κα
θ'μᾶσι	θ'μοῦσαν	θα θ'μᾶσι	θα θ'μηθεῖς	θ'μήθ'κις
θ'μᾶτι	θ'μοῦδαν	θα θ'μᾶτι	θα θ'μηθεῖ	θ'μήθ'κι
θ'μούμιστι	θ'μούμασαν	θα θ'μούμιστι	θα θ'μηθοῦμι	θ'μ'θήκαμι
θ'μᾶστι	θ'μούσασαν	θα θ'μᾶστι	θα θ'μηθηῖτι	θ'μ'θήκιτι
θ'μοῦδι	θ'μοῦδαν	θα θ'μοῦδι	θα θ'μηθοῦν	θ'μ'θήκαν

Προστακτικὴ

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος
θ'μᾶσι	θ'μήθ'κι
ᾶς θ'μᾶτι	ᾶς θ'μηθεῖ
θ'μᾶστι	θ'μηθηῖτι
ᾶς θ'μοῦδι	ᾶς θ'μηθοῦν

4. Ἀκλιτα

α) Προθέσεις

ὄι, γιά, ὤς, μί, χῶρ'ς, δίχους, ἴδαμι, παρά, ἰξόν.

β) Ἐπιρρήματα

Χρονικά: ἀγγήγορα, σήμιρα, τώρα, πόψι, ἱπροχτές, πέροσ', ὄστιρα, ταχιά, ν'ἄλλ', κόμ' τ'ν' ἄλλ', ἀρχήτιρα, ἰχτές, μάνι-μάνι.

Τοπικά: σαπέρα, σακεῖ, μακρά, ἀπάν', σαδῶ, σακάτ', σαπάν', τρονούρ, καρσί, δονναμάς.

Τροπικά: ἔτσ' κι ἔτσῶ, ὄμουρα, καλά, ἀλλιῶς, μάξους, ταμάμ, ποργάλια.

Ποσοτικά: κάουσον, καθόσιτσικον, πολύ, λίγον, ἴτς, βάριμ.

Βεβαιωτικά: χαλίσκα (ἀληθινά), μούτλακ (σίγουρα, δίχως ἄλλο).

γ) Σύνδεσμοι

κί, νά, γιατί, δάματι, γάλιπα (ǎρα), γιὰ νά, ἄτζβα (ǎραγε).

δ) Ἐπιφωνήματα

Κλητικά: *μονρή, βρέ, ἔρ.*

Θαυμαστικά: *ἀ!*

Λυπητερά: *ἀμάν! οὔβα.*

Εὐχή: *κέσκι.*

5. Παραγωγή

Παράγωγα οὐσιαστικά

1. Διάφορα

α) *-ινός, -ιώτ'ς.*

Πατριδωνυμικά: *Σωχός*¹ — *Σουχινός* — *Σουχ'νός, Βισόκα*² — *Βισουκινός* — *Βισουκ'νός, Ντρουμίγκλαβα*³ — *Ντρουμιγκλαβινός* — *Δομιμγλαβ'νός, Μπάλτζια*⁴ — *Βαλτζινός, Καβαλάρι*⁵ — *Καβαλαρινός* — *Καβαλαρ'νός, Αἰβάτ*⁶ — *Αἰβατ'νός, Ἀρακλή*⁷ — *Αρακλήνός, Λαϊνός*⁸ — *Λαϊνώτ'ς, Χρυσανγή*⁹ — *Χρυσανγιώτ'ς.*

β) *-σύνη: γερός — γιρουσέν', καλός — καλουσέν'.*

2. Ὑποκοριστικά

Ἡ ἐπικρατέστερη ὑποκοριστική κατάληξη εἶναι *-οῦδ'* καὶ *-οῦδα*¹⁰.

α) *-οῦδ'*: Ἀπὸ οὐσιαστικά: *οῦδάς—οῦδούδ', βαράκι — βαρακούδ', χ'λιάρι — χ'λιαρούδ', πηρούνι — πηρουνούδ', τσ'άλι — τσ'καλούδ', τσιρόνι — τσιρουνούδ', γουτζιάρι — γουτζιαρούδ', γριβάδι — γριβαδούδ', πιρκί — πιρκούδ', πιδί — πιδούδ', σπίτι — σπιτούδ'.*

β) *-οῦδα: λάτκα — λατκούδι, σφόρκα — σφουρούδα, ψυχή — ψυχούδα,*

1. Σωχός, κωμόπολη τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

2. Βισόκα, τώρα Ὅσσα, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

3. Ντρουμίγκλαβα, τώρα Δρυμός, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

4. Μπάλτζια, τώρα Μελισσοχώρι, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

5. Καβαλάρι, χωριὸ κοντὰ στὸ Λαγκαδᾶ.

6. Αἰβάτ, τώρα Λιτή, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

7. Ἀρακλή, τώρα Ἡράκλειο, χωριὸ κοντὰ στὸ Λαγκαδᾶ.

8. Λαϊνός, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

9. Χρυσανγή, χωριὸ κοντὰ στὸ Λαγκαδᾶ.

10. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ.

βάρα — *βαρούδα*, *βουτά* — *βουτουδά*, *δριθα* — *οὔριθουδά*, *κόχη* — *κουχούδα*, *Φανή* — *Φανούδα*.

γ) *-ίτσα*: *Καλλιόπη* — *Καλλιουπίτσα*, *Ἀγλαῖα* — *Ἀγλαίτσα*, *Μαρία* — *Μαρίτσα*, *Ἐλένη* — *Λινίτσα*, *Εὐαγγελία* — *Βαγγιλίτσα*.

Π α ρ ἄ γ ω γ α ἐ π ἰ θ ε τ α

-ιάρ'ς: *μαράζι* — *μαραζιάρ'ς*, *σπλήγα* — *σπληνιάρ'ς*, *μεθύσι* — *μιθουκλιάρ'ς*, *σάλιο* — *σαλιάρ'ς*.

-ικός: *γνώμη* — *γνουμ'κός*, *γνώση* — *γνουσ'κός*, *νηστεία* — *νησ'κός*, *πάστρα* — *παστρικός*, *πνέμα* — *πνυματ'κός*.

Π α ρ ἄ γ ω γ α ρ ῆ μ α τ α

Ἐπὶ οὐσιαστικῶν

α) σὲ *-ιάζον*: *βαβάξ* — *βαβακιάζον*.

β) σὲ *-ίζον*: *ἀράδα* — *ἀραδίζον*, *βίγλα* — *βιγλίζον*.

6. Σύνθεση

Π ρ ο σ δ ι ο ρ ι σ τ ι κ ῶ σ ὺ ν θ ε τ α

α) Οὐσιαστικῶν μὲ πρῶτο συνθετικὸ οὐσιαστικόν: *πράσα* — *πίτα* > *πρασόπιτα*, *πράσα* — *κεφτέδες* > *πρασουκιφτέδες*, *κολοκύθια* — *πίτα* > *κουλονκ'θόπιτα*, *ἄλωνι* — *πέτρα* > *ἀλνόνπιτρα*, *τσιρόνια* — *πίτα* > *τσιρονονόπιτα*, *μάτι* — *φύλλο* > *ματόφυλλον*, *ὄνεμος* — *ζάλη* > *ἀναμουζάλη*, *κλαδί* — *κοπή* > *κλαδουκόπος*, *τσαλι* — *κοπή* > *τσαλουκόπος*.

β) Μὲ πρῶτο συνθετικὸ ἐπίθετο: *μαυρομάτσα* (μαυρομάτα), *ἀγριουχτάζον*, *Χριστούϊννα*, *προουτούϊννα*, *πολυχρουνημένους*, *χρυσουκέντητους*, *ἄλογουορνάον* (δλο γυρνάω).

γ) Μὲ πρῶτο συνθετικὸ ἐπίρρημα: *δαπάν'*, *δακάτ'*, *δαδῶ*, *δακεῖ*, *δαπέρα*.

Μὲ πρῶτο συνθετικὸ πρόθεσι:

σύν: *σ'νόματος* (συν-ονόματος), *συνδέουμι* (συνδέομαι, μνηστεύομαι), *συνδιμένους*.

πρό: *προσανάμα*, *προλαβαίνου*, *προφταίνου*, *προσκαλῶ*, *προσκάμνον*.
 ξί: *ξικόπινα* (ξέκοπινα), *ξικαϊάζον* (κρυώνω πολύ), *ξικονπρίσκα* (ξεπρίστηκε), *ξικατόθ'κα* (καταστράφηκα τέλεια), *ξαγόρασμα* δὲν ἔχει (δὲν ἀγοράζεται), *ξικαδαλώνου* (βγάζω τὸ μάνταλο), *ξικυρνῶ* (ξανανιώνω), *ξέχουρα* (χωριστά), *ξιστόησα* (ξέχασα), *ξικουσταίνου* (ξεκουράζομαι).

ἀνά: *ἀνήμιρα*, *ἀνάβραδα*, *ἀνασκουθώθ'κα*, *ἀνήμιρον*,

κατά: *κατασκουρίζον*, *κατασπαράζον*, *κατακόπινα*, *καταστράφ'κα*, *κατάχέσκα*, *κατατρυπήθ'κα*, *καταπλακώθ'κα*.

παρά: *παραμανρομάτσα* (παραμανρομάτα), *παραδέρον*, *παραχώνον*, *παραπαίρον*, *παρακάμον*, *παραλόρτ'*.
περί: *περιπλεγμέν'*.

3. ΣΥΝΤΑΞΗ

Οί συντακτικῆς ἰδιορρυθμίης τοῦ ἰδιώματος τοῦ Λαγκαδά εἶναι πολὺ λίγες. Σημειῶνω τῆς κυριώτερες.

1. Χρησιμοποιεῖ τὸ θηλυκὸ τύπο τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, ἀντὶ τοῦ ἄρσενικοῦ στή γενική¹: *π.χ. τὸν εἶδα κι τ'ς τοῦτα, τὸν βρήκα κι τ'ς τῶ-δουσα.*

2. Στῆ θέση τῆς ἀρχαίας δοτικῆς γιὰ τὴν ἔκφραση τοῦ ἔμμεσου ἀντικειμένου ἐπικράτησε ἡ αἰτιατική²: *τὸν ψιμάτ'σα, τὸν εἶπα, μὲ δίν'ς.*

3. Τὰ ρήματα ποὺ στὴν κοινὴ νεολληνικὴ συντάσσονται μὲ τὴ γενική τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐδῶ συντάσσονται μὲ τὴν αἰτιατική³: *σὶ λέου* (ἀντὶ σοῦ λέγω), *σὶ δίνου* (ἀντὶ σοῦ δίνω), *σὶ κάνου* (ἀντὶ σοῦ κάνω), *σὶ εἶπα* (ἀντὶ σεῦ εἶπα), *σὶ οὐμιλῶ* (ἀντὶ σοῦ ὀμιλῶ).

4. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α	
<i>ἀ γ έ λ' ἦ</i> , ἀγέλη, ἀρχ. ἀγέλη· <i>σὺρ'</i> τοὺ <i>μαλάξ'</i> σ'ν ἀγέλ'.	<i>ἀ γ ρ ι δ ἄ ἦ</i> , τὸ δοκάρι, πάτερο τῆς στέγης· δὲ <i>σὶ κομάσον ἀπ' ν'</i> <i>ἀγριδά.</i>
<i>ἀ γ ι ἄ ρ'</i> τοῦ, ἔλεγχος μὲ ἀντιπαρα- βολή· τουρκ. <i>ayar.</i>	<i>ἀ γ λ ἦ γ ο υ ρ α</i> , ἐπίρρ., γρήγορα. <i>ἄ γ ρ α</i> , ἄγουρα· <i>ἄγρα εἶνι</i> τὰ στα- φύλια <i>σας.</i>
<i>ἀ γ ε ι ὶ</i> τοῦ, ἀρχ. ἀγγεῖον· <i>φέρι μι</i> <i>τ' ἀγεῖό.</i>	<i>ἀ γ ρ ε ι ἄ δ α ἦ</i> , εἶδος χόρτου. <i>ἀ γ ρ ἰ δ α ἦ</i> , τὸ ἄγουρο σταφύλι. <i>ἀ γ ρ ι ο υ χ τ ἄ ζ ο υ</i> , ἀγριοκοιτάζω. <i>ἀ γ ρ ο ι κ ῶ</i> , τὸν ἀγροίκησης. <i>ἀ γ ῦ ρ ι φ τ ο υ ς</i> , ἀγύρευτος· <i>στοὺν</i> <i>ἀγύριφτον νά πᾶς.</i> <i>ἀ γ ῦ ρ' σ τ ο υ ς</i> , ἀγύριστος· <i>ἀγύρ'-</i>
<i>ἀ γ ἰ δ α ἦ</i> , ἀρχ. ἀκίς· <i>μὲ βῆκι μιὰ ἀ-</i> <i>γίδα στοὺν δάχ'λον.</i>	
<i>ἀ γ λ η σ ι ἄ ἦ</i> , ἐκκλησία· <i>πάει σ'ν</i> <i>ἀγλησιά.</i>	
<i>ἀ γ ο υ ν ἦ ἦ</i> , ἐγγονή· δὲ <i>πααίνου σ'ν</i> <i>ἀγονή μ'.</i>	

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδο-
νικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ.

2. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.α., σ. 145.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμε-
ρολόγιον», 1955, σ. 113 κ.έ.

- στον κινάλλ' ἔχ'.
- ἀ γ ώ ι τ ό, κόμιστρον, ἀρχ. ἀγώγιον· τ' ἀγώγι ξυπνάει τὸν ἀγουριάτ' (παροιμ.).
- ἀ δ ε ι á ζ ο υ, 1) κενώνω, 2) εὐκαιρῶ· δὲν ἄδειασα νὰ ἔρτον.
- ἀ δ ρ ύ ς, τραχύς, ἀρχ. ἄδρός· ἀδρὸν εἶνι τὸν μαλλί.
- ἀ ζ á λ' ἤ, ἀνθρακιά· νὰ πάρον λήγ' ἀζαλούδα ἀπ' τὸν οὐτζάκι σ'· ἄ ξ ι φ τ ο υ ς, ἄξευκτος· ἄξιφτον εἶνι τὸν τάϊ.
- ἀ κ ό λ λ α ἤ, φύλλο χαρτιοῦ, ἰταλ. colla· πάρι μι μιὰ ἀκόλλα, βρεῖ πιδί μ'.
- ἀ κ ο υ λ ν ῶ, κολλῶ, ἀρχ. κολλῶ.
- ἀ λ α φ ρ α ί ν ο υ, ἐλαφρύνω· ξαλάφρουσι οὐ ἄφρουστος.
- ἀ λ έ τ ι ρ του, ἄλέτρι.
- ἀ λ λ ι ῶ ς, ἐπίρρ., 1) με ἄλλον τρόπο, 2) εἰ δὲ μή· πὲ ἔτς, ἀλλιώς πᾶς χαμένους.
- ἀ λ λ ι ῶ τ' κ ο υ ς, ἐπίθ., ἀπὸ τὸ ἐπίρρ. ἀλλέως.
- ἀ λ λ ο ί θ ο υ ρ ο υ ς οὐ, ἀλλοίθωρος.
- ἀ λ' β ί ζ ο υ μ ι, μοῦ ἄρέσει πολὺ· ἀλ' βίστηκε τὰ νιάτα του καὶ τῆ παλικαριά του.
- ἀ λ' ν ό π ι τ ρ α ἤ, κυλινδρική πέτρα πού ἀλώνιζαν τῆ σίκαλη καὶ τὰ κουκιά.
- ἀ λ υ π ο ὦ μ ι, λυποῦμαι.
- ἄ λ υ τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀρχ. ἄ-λυτος· ἄλυτον τὸν ἔχον τὸν τάϊ.
- ἀ μ á ν!, ἐπιφών., τουρκ. aman· ἔλεος γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ.
- ἀ μ α ν έ τ του, ἐνέχυρο· τουρκ. emanet.
- ἀ μ α ν έ ς οὐ, τραγοῦδι.
- ἀ μ ί λ' τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀμίλητος.
- ἀ β á ρ α ἤ, μοχλὸς πόρτας, ἰταλ. barra.
- ἀ β á ρ' του, χῶρος πού ἀποθηκεύονται τὰ δημητριακά.
- ἀ β έ λ' του, ἀμπέλι, ἀρχ. ἀμπέλιον.
- ἀ β ο υ δ ῶ, ἐμποδιζῶ· ἀβονδήθ' κικι ἐπισί.
- ἀ ν á θ ι μ α του, ἀνάθεμα· στ' ἀνάθημα νὰ πᾶς.
- ἀ ν α κ α τ ο υ ς ι á ἤ, ἀνωμαλία, ταραχή· τί ἀνακατοσιές ἔχικι;
- ἀ ν α μ ο υ ζ á λ' ἤ, ἀνεμοζάλη.
- ἀ ν á π ο υ δ ο υ ς, ἐπίθ., ἰδιότροπος· ἀναπόδιασι τὸν πιδί.
- ἀ ν έ μ' ἤ, ἀνέμη πού μαζεύει τὸ νῆμα.
- ἀ ν ή μ ι ρ ο υ ς, ἐπίθ., ἀνήμερος, ἀρχ. ἀν-ήμερος, ἄγριος· θηροῖον ἀνήμιρον εἶνι.
- ἀ δ έ τ' του, ἔθιμο· τουρκ. adet· τῶχουμι ἀδέτ'.
- ἀ δ ρ έ π ο υ μ ι, ἐντρέπομαι, ἀρχ. ἐν-τρέπομαι.
- ἀ δ ρ ο ν η ἤ, ἐντροπή, ἀρχ. ἐντροπή.
- Κι ἂν σοῦ φίλησι βρεῖ κόρη μ' τί κατάλαβες;
- Δὲν κατάλαβα μούρ' μάνα μ', ἀδρουσιάσ'κα.
- ἀ ν' ψ ό ς οὐ, ἀνιψιός, ἀρχ. ἀνεψιός.
- ἀ ν ώ ἱ του, ἀνώγι, ὁ ἡμιπαιθριος ὑπόστυλος χῶρος τοῦ ὀρόφου· ἀνέβασι γαρέκλα στ' ἀνώϊ.
- ἀ ξ á δ ε ρ ρ ο ς οὐ, ἐξάδελφος, ἀρχ. ἐξ-άδελφος.
- ἄ ξ έ ς ο υ ς, ἐπίθ., ἀρχ. ἄξιος.
- ἀ ο ύ τ ῶ' του, καρότο.
- ἀ π α ρ á λ λ α χ τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀπαράλλαχτος.
- ἀ π ο υ κ ρ á ἤ, ἀποκριά· 'πόφι εἶν'

ἀπονκρές.
 ἀποβλιάννα ἢ, τὸ χέρσο χωράφι.
 τὶς β'νιές και τὶς κομπορές τὶς
 ρίχνομι ὄξον στὶς ἀπουλιάνις.
 ἀποβλῶ, ἀπολύω· ἀποβλῶ τὴν
 ἀγιλάδα.
 ἀποβροχίχνοβ, ἀπορρίχνω, ἀρχ.
 ἀπο-ρρίπτω· τ' ἀπόροξ'ξι ἢ Ρίν-
 κων τοῦ πιδί.
 ἀποβστονομώνον, ἀποστομώνον.
 ἀποβχτῶ, ἀποχτῶ· ν' ἀποχτήτης
 κείνον ποῦ ἀποθ'μῆτης.
 ἀράδα ἢ, σειρά· πιάσον στὴν
 ἀράδα.
 ἀραδιάζον, ἀραδιάζω, βάζω στὴ
 σειρά· ἀραδιάζον τὰ ψομιά.
 ἀραδίζον, περνῶ συχνά ἢ συνε-
 χῶς ἀπὸ ἓνα μέρος· τί ἀραδίζ'·
 αὐτός;
 ἀραθυμῶ, ἐπιθυμῶ· κιό εἶχον
 νὰ δ' δρωῖ κι δ' ἀραθύμ'σα.
 ἀράπ', λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ μαῦρο
 χρῶμα.
 Ἀράπ'ς οὐ, Ἀράπης.
 ἀράπ' δονβαρί, ἀράπικος τοῖ-
 χος, λάσπη μὲ ἄχυρο ρίχγεται
 σὲ καλούπια μὲ διαστάσεις 2×1,
 50 μ.
 Ἀρβανίτ'ς οὐ, Ἀρβανίτης.
 ἀργαλειός οὐ, ἀργαλειός.
 ἀργαβανιά ἢ, πασχάλια· δόσι
 μι μιὰ φούντα ἀργαβανιά.
 ἀρέξον, ἀρέσω· δὲν μι ἀρέσ' αὐ-
 τός.
 ἀρμάζον, ρημάζω· ν' ἀρμάξον
 βουλάκι μ' (κατάρα).
 Ἀρμένονς οὐ, Ἀρμένιος.
 ἀρμούρα ἢ, σαλαμούρα, ἀρχ. ἄλμη·
 δῶσι μι μιὰ λιπαριά ν' ἀρμουρίσ-
 του.

ἀρωχτ'σα, ἀρρώστησα· βου-
 ρεῖ νὰ ἀρωχτ'δι κανιένας.
 ἀρταίνον, ἀρτύνω, ἀρχ. ἀρτύω·
 δὲν ἀρταίνουμι σῆμιρα.
 ἀρχύτιρα, ἐπίρρ., πρωτότερα, ἐ-
 νωρίτερα· ἀρχότιρα ἤρθι ἢ Λιέν-
 κων.
 ἀστάρ' τοῦ, ἐσώντυμα, φόδρα·
 σ' τ'ς σκονορτέλλα μ' ἔβαλα
 ἀστάρ'.
 ἀστουχῶ, ξεχνῶ· δίπ ἀστόησα
 τί μι εἶπι.
 ἀστριχιά ἢ, ὑδρορρόη τῆς στέ-
 γης· σουλήνης κρέμονδι σ'ν'ἀστρι-
 χιά. Λέγεται γιὰ τοὺς πάγους
 ποῦ κρέμονται τὸ χειμῶνα.
 ἀτίμ'τοβς, ἐπίθ., ἀτίμητος.
 ἄτξβα, σύνδ., ἄραγε.
 ἀτ'νοί, ἀντων., αὐτοί· νά, ἀτ'νοί
 εἶνι χονροί.
 ἀφανίζον, ἀφανίζω· ἄφανος ἔγινι.
 ἀφ'κράζονμι, ἀφουκράζομαι,
 ἀρχ. ἐπ-ἀκροθῶμι· τί ἀφ'κρεῖθι
 μουρό;
 ἀφ'λλάδα ἢ, φλυαρία, πολυλο-
 γία· ἄει νὰ μὴ ἀνοίξον ν' ἀφ'λ-
 λάδα μ'.
 ἄφταστοβς οὐ, ἄγουρος.

B

βαγιόν τοῦ, βαγένι, μεγάλο βα-
 ρέλι γιὰ τὸ βράσιμο τῶν στα-
 φυλιῶν· γιόμ'σαν τὰ βαγιόνα
 μας φέτους.
 βαίξον, γέρονς, ἀρχ. κλίνω· βαῖσι
 τοῦ κλονάο'· ποῦ τὰ κωδῶνια.
 βάλια ἢ, βουβάλα. εἶσι χονδρῆ σὰν
 τ'ς Κουσιάνκων τ'ς βάλις.
 βαβίρ'ς οὐ, βρυκόλακας· ποῦ
 ἤσον βρε βαβίροκων;

β ά ξ' μ ο υ τού, κρότος· ἄ μ α β ά ξ' μ ο υ κ ά μ ν' αὐτὸς οὐ ζουρνάς.
 β α ρ δ ι ν ά ρ κ ο υ ἤ, γύφτισσα· τί γιά βαρδινάρκις μᾶς πέρασις;
 β α ρ τ ι λ ι έ σ κ α ἤ, σβούρα πού παίζου-
 ν τὰ παιδιά· ἄ ν σ ι κ ο υ π α ν ί σ ο υ μ ι ἄ μ' αὐτό, τὸν κιάλ' σ' δά γυρίσ' σὰ βαρτιλέσκα.
 β α σ ί ζ ο υ μ ι, στηρίζομαι, ἔχω ἐμπιστοσύνη· β α σ ί σ κ α σ τ ἄ λ ό τ ἄ τ' .
 β α σ κ ά ν ο υ, βασκαίνω, ἀρχ. βασκαίνω· βασκαμένον εἶνι τοῦ πιδί.
 β α σ τ α γ α ρ ι ἄ ἤ, ρόπαλο, ἄ ν ἄ ρ -
 πάξον τ' βασταγαριά κι σ' ἄ ρ -
 χίσου!
 β ά σ' ἤ, 1) βάση, δέν ἔχ' β ά σ' ἤ κ ο -
 λόνα· 2) ἐμπιστοσύνη, δέν ἔχου
 β ά σ' ὅ σ ι τί μ ι λ ι έ s .
 β ι ό τ ο υ, περιουσία, ἀρχ. βίος·
 π ο υ λ ὸ β ι ό ἔχ' αὐτός.
 β ί γ λ α ἤ, κιάλια.
 β ι γ λ ί ζ ο υ, παρατηρῶ· μὴ θαρ-
 ρεῖς πὸν δέ σὶ βίγλισα.
 β ι δ ρ α ἤ, ὑδρόβιο ζῶο τῆς λίμνης
 μὲ δέρμα γούνινο.
 β ι λ ά ν' τού, βαλανίδι, ἀρχ. βαλά-
 νιον.
 β ο ύ ζ α ἤ, κοιλιά· β ο ύ ζ α σ' ὅ σ ι π ο υ -
 νεῖ, κοντέλ' θά κάν'ς.
 β ο ύ τ ι ν ο s οὐ, θεῖος τῆς γυναίκας.
 β ο ύ τ τ ο s οὐ, θεῖος ἀπὸ τῆ μάνα.
 β' ν ι ἄ ἤ, βουνιά, κοπριά βοδιοῦ·
 τ'ς β'νιές πὸν μᾶισα φέτους
 μὶ φτάν' γιά τὸν καζάνι μ'.
 β ο υ τ ἄ ἤ, ἰτιά· ξηράθ'καν οἱ βου-
 τέs.
 β ο υ τ ο ύ δ α ἤ, μικρὴ ἰτιά.
 β ρ α κ ι τού, ἐσώβρακα. Λέγεται
 στὸν πληθυντικὸ.

β ρ ά σ' ἤ, 1) βράση, β ά λ' τὸν πέτ-
 νου νά β ρ ά σ' . 2) ζέστη, μιγάλ'
 β ρ ά σ' εἶχι ὄμμιρα.

Γ

γ ά γ ρ ι ν α ἤ, γάγγραινα, ἀρχ. γάγ-
 γραινα· ἔταθι γάγγρινα.
 γ α δ ο ύ ρ' τού, γάϊδαρος· κ ο υ μ μ ἄ -
 τ ι α ν ἄ γίν'ς γαδούρ' .
 γ α ἱ τ ἄ ν' τού, γαιτάνι.
 γ α ν α χ τ ὼ, κουράζομαι· γανάχτ'-
 σι δλ' δὴ μέρα.
 γ α σ τ έ ρ α ἤ, φιάλη.
 γ ε ι ἄ ἤ, ὑγεία, ἀρχ. ὑγεία· οὐλον
 γ ε ι ἄ ν ἄ ἤ s .
 γ ι ἄ, σύνδ., γιά θαρθεῖς, γιά θαρθῶ.
 γ ι α λ ό s οὐ, λίμνη, ἀρχ. αἰγιαλός·
 τ α χ ι ἄ χ α ρ α ἡ θ ἄ π ἄ μ ι σ τ ο ὺ
 γ ι α λ ὸ ν ἄ ψ α ρ έ φ ο υ μ ι .
 γ ι ἄ λ' τ ζ μ α τού, λαμποκόπημα,
 καθρέφτισμα.
 γ ι α τ ἄ κ' τού, στρώμα, τουρκ. ya-
 tak· τὸν λαγὸ δέν τὸν βαροῦν
 σ τ ο ὺ γ ι α τ ἄ κ' .
 γ ι ζ β α ἤ, ὑπόγειο χαμηλό· β α λ' ἄ
 τ ο ὺ κ ι ο ὐ π' σ τ' γ ι ζ β α .
 γ ι ν ἄ τ' τού, πείσμα, τουρκ. inat·
 τί γινάτ' πὸν ἔ'εις!
 γ ι ν α τ ὄ ἤ s οὐ, θυμώδης.
 γ ι ν α τ ὄ ἄ ρ ο υ ἤ, γινατσάρον γ'-
 ραῖκα εἶδι.
 γ ι ό ζ μ ο υ s οὐ, ἡ δύσμοσ.
 γ ι ό ν τ ζ ι α ἤ, τριφύλλι· τὸν χου-
 ράφ' στὸν Βαροδᾶ δὰ τὸν σπει-
 ρον γιόντζια.
 γ ι ο υ μ ι ζ ο υ, ἀρχ. γεμίζω· ὅ σ ι γ ι ο υ -
 μ ί ζ' τ ο ὺ μ ἄ τ' ;
 γ ι ο υ ρ γ ἄ ν' τού, πάπλωμα· τί
 μ ο υ ρ ῆ κ ο υ κ λ ὴ θ' κ ι s ἔ τ σ' μ ἰ τ ο ὺ
 γ ι ο υ ρ γ ἄ ν' ;

γιοφύρ' του, γεφύρι, άρχ. γέφυρα.
 γαβάθ'κα, γκαβόθηκα· γαβάθ'καν τὰ μάτια μ'.
 γαβώνομαι, τυφλώνομαι.
 γάζγα ή, πηγούνι· τί χονδρή γάζγα πον' έκαμεις;
 γαίλιές ού, στενοχώρια· ά, γι' αυτό ίις γαίλιέ μη βάζ'τι.
 γάλιπα, σύνδ. άρα· γάλιπα, θάοθ', ή μι ψήμματῆι;
 γαλδιρίμ' του, λιθόστρωτο· τουρκ. kaldirim.
 γάροβανος ού, μαύρος· γαοβάνιασαν τὰ τιντζιράδια.
 γαοκλιάνους ού, λάρυγγας· άν σι πιάσον δά σι βγάλον τον γαοκλιάνον σ' καμηέν'.
 γάτσινου του, βουκέντρα.
 γ'βανῶ, κουβαλῶ.
 γβάρα ή, τάφος· άν σι βρω στον δρόμον d'γβάρα σ' δά σι κάμον.
 γ'βās ού, κουβās.
 γιγέρ' του, γαϊδουράγκαθο· μαχαλάς μας γιόμουσι γιγέρια.
 γιζιρῶ, περιφέρομαι· γιζέρτσα πονλῶ σήμουα.
 γίπα ή, μανιτάρι.
 γιονξιλίμ'ς ού, ὁμορφος· γιονξιλίμ'ς άδρας.
 γιονξιλίμ'κα, ὁμορφα· στ' γειτονιά μας έχονμι γιονξιλίμ'κα κοροτσιούδια.
 γιούμ' του, μετάλλινο κανάτι· τουρκ. güüm' γιόμουσι του γιούμ' νιοό.
 γιουβρε-παοαδί, δημοτικός φόρος· σβήσθημι άπ' τὰ χαοτιὰ νά μη πληρώσσοι γιουβρε-παοαδί.
 γιοιτζής ού, τελευταίος· λιόμ

γιοιτζής ειτι.
 γλαβανή ή, καταπαχτή· σλαβ. glava· σφάλιθ' τή γλαβανή.
 γλέφαρος ού, μέτωπο· ά σι δώσοι μιὰ στον γλέφαρον.
 γουλόβαρος ού, γυμνος· γιατι γουλουβαοίσκιτι έτῶ';
 γουστονριτσα ή, σαύρα.
 γουτζιάμ, έπίρρ· γουτζιάμ άδρας γίγι.
 γουτζιάρ του, μικρός κυπρίνος.
 γρημνός ού, γκρεμός, άρχ. κρημνός· έπισι στον γρημνό.
 γλέπov, βλέπω· τί γλέπ'ς βοε χάτα;
 γλιανός ού, είδος ψαριοῦ, άρχ. γλάνις ή γλανις.
 γ'νιέκα ή, γυναίκα· έμεις τοικουκουρές γ'νιέκις είμασι.
 γνονμ'κός, έπίθ. συνετός.
 γνονσ'κός, έπίθ. γνωστικός, μυαλωμένος.
 γνώμ' ή, άρχ. γνώμη· μι τή γνώμ' πον' έεις προικουπη δέ θά δής.
 γόρονομα του, ὄργωμα· νά πās ταχιά νά γουογής τον χονοράγ'.
 γουγάov, γογγῶ, άρχ. γογγύζω· άνήβορ' ειτι κι γουγγάει.
 γ'δι του, γουδι· φέρι τον γ'δι για τ'ς σκοροδαλιά.
 γονατίτσα τά, ή Πεντηκοστή.
 γοννιάδ' του, ή άκρη του ψομιου ή τής πίτας.
 γοαίνov, άνοιγω τὸ μαλλι με τὰ χέρια.
 γοιβάδ' του, κυπρίνος.
 γορίζov του, ύφασμα μάλλινο, χοντρό, ύφαμένο στον άργσυλειό και χτυπημένο στή νερο-

τριβιά.
γυρὶ τσὺ, ὕνι, ἀρχ. ὕνις.

Δ

δαμάλα ἢ, ἀρχ. δάμαλις.
δαμάλ' τοῦ, ταῦρος.
δαμασκήνια ἢ, ἀρχ. δαμασκη-
νέα.
δαμάσκηνον τοῦ, δαμάσκηνο.
δαχ' λήθηρα ἢ, δαχτυλήθηρα.
δαχ' λίδ' τοῦ, δαχτυλίδι· δαχ' λίδ'
ν' ἔχ' τ' μέση τ'ς.
δάχ' λον τοῦ, δάχτυλο.
δέσ' ἢ, φράγμα.
διαλέγωμ, διαλέγω, ἐκλέγω.
διάλιγμα τοῦ, ἐκλογή.
διάργιστρον τοῦ, ὑδράργυρος.
διάφορον τοῦ, ὠφέλεια· 'ποῦ
τῆ σένα δὲν ἔχον διάφορον.
δίκια, ἐπίρρ., ἀρχ. δικαίως.
δίκιους, ἐπίθ., ἀρχ. δικαίος· δί-
κιον ἔεις.
διμάτ' τοῦ, δεμάτι· ἔφισαμι τὰ
διμάτια.
διουρία ἢ, προθεςμία· τί διου-
ρία μᾶς δίν'ς;
διεπάν' τοῦ, δρεπάνι, ἀρχ. δρέ-
πανον.
διρπῆ τοῦ, ξυλοφάγος.
δισάκ' τοῦ, δισάκι.
δίχους, χωρίς· δίχους ἰσένα δὲν
πάου.
δ'λειά ἢ, δουλειά.
δόγα ἢ, σανίδα βαρελιοῦ.
δόδι τοῦ, δόντι.
δόσ' ἢ, δόση· παίρον μὲ δόσεις.
δοκράνα ἢ, δικράνι μὲ δυὸ χα-
χάλια, δάχτυλα. Μὲ τῆ δου-
κράνα γυρίζουν τὸ ἄχυρο στὸν
ἄλωνισμό.

δοδάγρα ἢ, ἀρχ. δδοντάγρα.
δορακνιά ἢ, ροδακνιά.
δοράκνον τοῦ, ροδάκινο.

Ε

εἶμι, εἶμαι.
ἐνισ', ἢ, ἔνεση, ἀρχ. ἔνεσις.
ἐρ! ἐπιφώνημα.
ἔτδ', ἐπίρρ. ἔτσι.
ἔχου, ἔχω.
ἔχτρα ἢ, ἀρχ. ἔχθρα· ἔχτρα τὸν
ἔχου.

Ζ

ζαγότσ' τοῦ, γεωργικὸ ἐργαλεῖο.
ζάπ, ὑπερίσχυση, νίκη· τουρκ. zar-
ti· ζάπ δὲ γίνιτι.
ζαπώνου, γίνομαι κύριος ἐνὸς
πράγματος μὲ τρόπο αὐθαίρετο·
οὐλον τοῦ μέρους τοῦ ζάπτσι.
ζαράρ τοῦ, ζημιά· ἀπ' αὐτὸ δὲν
ἔχ' ζαράρ.
ζάχαρ' τοῦ, ζάχαρη· ποῦ εἶνι ἢ
κρίνα μὲ τὸν ζάχαρ';
ζαχαράτου τοῦ, κοφέτο.
ζγοριά ἢ, ἀρχ. σκωρία· τὸν σί-
διρον γιόμουσι ζγοριά.
ζέγλα ἢ, ζεύλα.
ζέγκα ἢ, χελώνα· γδιοῦδαν ζέγκις.
ζιάβα ἢ, μικρὸς βάτραχος· οἱ ζιά-
βις φοννάζ'ν, κίρὸς θὰ χαλάσ.
ζιαβαρόκας οὐ, μεγάλος βά-
τραχος.
ζιαφέτ' τοῦ, συμπόσιο, διασκε-
δαση· τραβήξαμι ἔνα ζιαφέτ'!
ζιβγάρ' τοῦ, ζευγάρι.
ζιβζέζ'ς, ἐπίθ. ἀνισόροπος· τουρκ.
zevek.
ζιγιόρο ἢ, ζηλιάρ· πουλὸν ζι-
γιόρον μὲ εἶσι.

ζ λ ω, πιέζω· τὸν ζούλιξα.
 ξ' μάτισμα τού, ζεμάτισμα· ξ' μα-
 τίσκι ἢ καημέν'.
 ζ β έ θ ι ρ ο υ ς ού, συμπέθερος.
 ζ β ι θ έ ρ α ἢ, συμπεθέρα.
 ζ β ο υ ρ ί ζ ο υ, ὀμιλῶ· πονλὸ ζ β ο υ-
 ρίεις.
 ζ' ν ά ρ' τού, ἡ ξυλοδεσιά τοῦ τοί-
 χου τοῦ σπιτιοῦ.
 ζ ν ί χ' τού, λαιμός· τὸν ζ ν ί χι' σ'
 νά πιστῆ (κατάρα).
 ζ ό ρ τού, βία, δυσκολία, τουρκ. ζογ'
 έχον ζ ό ρ ἀπὸν παράδις.
 ζ ο υ γ λ ό ς, ἐπιθ. κουλλός, ἀρχ. κολ-
 λός.
 ζ ο ύ λ ε ι α ἢ, ζήλεια· τὸν ζούλιφα.
 ζ ο ύ ρ α, ζαρωμένος· ἄει κάτσει
 ζούρα ἐκεῖ.
 ζ ο υ ρ ζ ο ύ ν α ἢ, εὐκοιλότητα, διάρ-
 ροια· ἴ μουρῆ πῶς μ' ἔπιασι
 μιὰ ζουρζούνα· ὄλ' νύχτα δὲ
 κοιμήθ'κα.
 ζ ο ύ τ λ α ς ού, ζητιάνος· οὐ καη-
 μένος ζούτλας κατάντ'σι.
 ζ υ μ ο υ τ' κ ἠ ἢ, σκαφίδι· πλόν'
 τῆ ζυμωτ'κῆ· εἶνι γιονμάτ' προ-
 ζύμα.

Θ

θ ά μ α τού, ἀρχ. θαῦμα· θάμασα τί
 εἶδα.
 θ έ ρ μ' ἢ, πυρετός, ἀρχ. θερμῆ·
 μι θιρμέν'· κάθι μέρα.
 θ ά ρ ρ' σα, θάρρεσα, ἀρχ. θάρρος.
 ' θ η μ ι ρ ί δ α ἢ, ἐφημερίδα.
 θ ι ο υ τ' κ ά τ ά, θεῖα· θιοντ'κά προ-
 ματα αὐτά.
 θ ο υ ρ ι ά ἢ, ὄψη· τί θουριά μούρ'
 εἶν' αὐτή!
 θ ρ ό μ μ α τού, μικρὰ κομμάτια,

ἀρχ. θρύμμα· δόσιμι μισό κιλό
 θρούμματα.

I

ι β λ ι ά τ' τού, παιδί· τ' νούς ιβλιάτ'
 εἶσι;
 ι γ ώ, ἐγώ· ἰγώ οὐμίλ'σα.
 ι κ ι δ ι τού, δειλινό· ικιδι ἔγινι, δὲ
 θά φάμι ἀκόμα;
 ἰλάφ' τού, ἐλάφι· ἀρχ. ἔλαφος.
 ἰ λ έ κ' τού, γιλέκο· δόσιμι τὸν ἰλέκ'.
 ι β ρ α τ ί ζ ο υ μ ι, κουράζομαι· στ'
 θυγατέρα μ' πὸν ἰθραδίσκι νά
 β'δάη δὲν ἔδουκαν τίποιτα.
 ἰ ξ ό ν, πρόθ., ἐκτός· οὐλ' ἦρθαν ἰξόν
 ἀπὸν δένα.
 ἰ π ρ ο υ χ τ έ ς, ἐπίρρ., προχθές.
 ἰ π ρ ο υ χ τ ι σ' ν ό ς, προχθесινός.
 ἰ ρ γ ά τ' ς ού, ἐργάτης.
 ἰ ρ ε ύ ο υ, γυρεύω· ἄμα ἰρεύς νά σι
 κάμουμι κι καμιά προνξινιά.
 ἰ β ι α, ἐπίρρ., κατ' εὐθειαν ἴσια τὸν
 δρόμον τράβα.
 ἰ σ ι ά ζ ο υ, ἰσιάζω· ἰσιάζον τὸν χου-
 ράφ'.
 ἰ σ ι α μ ι, ἔως ἴσιαμι ν' ἀδλή.
 ἰ σ ι ο υ ς, ἐπιθ., ὄρθιος, εὐθύς.
 ἰ τ ς, ἐπίρρ., καθόλου ἴτς δὲ δρώει
 τ' ἄλονγον.
 ἰ φ κ ἠ ἢ, εὐχή.
 ἰ φ κ ι ο ὄ μ ι, εὐχομαι.
 ἰ φ κ ο ν λ ι ά ἢ, εὐκολία.
 ἰ χ τ έ ς, ἐπίρρ., χθές· ἰχτές ἦταν νά
 ἔρτ'.
 ἰ χ τ ι β ά ρ' τού, ὑπόληψη· ἔ'εις
 τρανὸ ἰχτιβάρ'.
 ἰ ψ έ ς, ἐπίρρ., χθές τὸ βράδυ.

K

κ α β ά κ' τού, λεύκα, ἀρχ. λεύκη·

- τουρκ. κανακ' τὰ καβάκια ἀπ' *καπαρδίζο*ν, φουσκώνω, περη-
 ν' αἰλούδα μ' τράνιψαν. φανεύομαι· μὴ καταρδίεις τό-
 σαβραῖζ' τοῦ, νυφικὸ πέπλο. σον.
 καδὶ τοῦ, ἀρχ. κάδος· μέγας *καπάρο*ν τοῦ, καπάρω· ἰταλ. ca-
 κάδος γιὰ τὸ βράσιμο τῶν στα- παρρα.
 φυλιῶν καὶ τὴν τοποθέτησιν τοῦ *καπισιόλ'* τοῦ, σκουφάκι τοῦ
 ἀλευριοῦ· τ' ὄριξίς τ' ἀλεύρ' μωροῦ.
 στοῦ καδί;
*κάδρο*ν τοῦ, πλαίσιο, κορνίζα· *καπίστρ'* τοῦ, καπίστρι· λατ. ca-
 σπονδαίον *κάδρο*ν μὴ εἶδι. pistrum.
καζαδῶ, κερδίζω· ποικίλεις *καπούλια* τά, πισινά, *καβαλίκα*
 καζάντ'σα. ἔρχιτι *στά καπούλια*.
καζμέρ, ρεζίλι· *καζμέρ γίγαμι* *καρά*, λένε τὸ μαῦρο βόδι.
 στοῦ κόσμον. *καραγάτσ'* τοῦ, φτελιάς· τουρκ.
καῖτση, κουνιάδος τοῦ γαμπροῦ. *caragağaz*.
κακάτσ' τοῦ, ξηρὴ βλέννα· *καροούλ'* τοῦ, παρατηρητήριον
 ῥὴ κατατσιάρον *πιδί εἶδι!* *καραούλ'* ἔπιασι.
καλιακούδα ἢ, κάργια· *μαύρους* *καροφιλιὰ* ἢ, γαριφαλιά.
 σὰ *καλιακούδα* εἶδι. *καροφιλιὰ* τά, γαριφαλά.
*καλί*ν', λένε τὸ βόδι μὲ τὸ ἐλαφρὸ *καρδάρα* ἢ, δοχεῖο ἀρμέγματος
 κίτρινο χρῶμα. καὶ μέτρο χωρητικότητος.
καλοσυρὰ ἢ, καλογριά. *καριόλα* ἢ, κρεβάτι· ἰταλ. car-
 Πέδι-δέκα *παπαδιές* *tiola*· ἔσπαθ' ἢ *καριόλα* μ'.
 κι ἄλλες τόσες *καλονορές* *καρβολότ'* τοῦ, ξύλινο ἐργα-
 στὰ *βαμπάκια* σκάλιζαν, *λεῖο* μὲ τρία ἢ τέσσερα δόντια
 ξανά τὰ *βοτάνιζαν*. γιὰ τὸ λίχνισμα τῶν σιτηρῶν.
Δίψασαν οἱ παπαδιές, *καρδί*, ἐπίρρ., ἀντίκρυ· τουρκ. kar-
πρόσταξαν οἱ καλονορές: *κι* *ικεῖ καρδί* ἀπὸ μᾶς *κάθ' τι*.
καλόχνικους, ἐπιθ., καλός· *καρτάλ'* τοῦ, γεράκι· τουρκ. kar-
καλούχνικον κουρτσούδ'. *tal*· *μαλλώνον* σὰν τὰ *καρτά-*
καλοσυρὸ ἢ, παραθύρα· *πάρι* *λια*.
 τὰ *σπίρτα* ἀπ' *καλονορῖδα*. *καρτέρ'* τοῦ, ἀρχ. ἐνέδρα.
κάμα ἢ, δίκωπο μαχαίρι. *κάσια* ἢ, εἶδος φαγητοῦ· σιταρί-
*καμί*ν' τοῦ, ἀρχ. κάμινος. σιο ἄλευρι καμένο μὲ σκόρδο
*κάβο*σσο*υς*, ἀντων., κάμποσος. ἢ χωρὶς σκόρδο καὶ σθησμένο
κανένας, ἀντων., κανένας. μὲ ξύδι. Τὸ βράζουν μὲ νερὸ
*καδί*ζο*ν*, ἐπιθ· *τρομάξα* νὰ τὸν *κασιδιάρ'* οὔ, ἀνθρωπος φω-
*καδί*σον. ροῦπερήφανος καὶ ἀκατάδεχτος.
καπάξ' τοῦ, κάλυμμα.

- κασμέρ'* τού, 1) γελοῖος· *κασμέρ'*
γίγισ'· 2) ντροπή· δὲν ἔ'εις *κασ-*
σμέρ' πού λές τέτοια λόϊα;
καστανή, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ
 καστανὸ χρώμα.
κάτ, ἐπίρρ. κάτω *κάτσι*, *κάτ'* σὶ θέ-
 λου.
κατ'βαίνου, κατεβαίνω.
κατέφλι τού, κατώφλι· ἄλλ' *φου-*
ρά νὰ μὴ *βατήεις* στοὺ *κατέ-*
φλι μ'.
κάτι, κάτι· *κάτι* μὲ εἴπεις *κὶ σὺ*.
κατσιὰ ἢ, καθησιά· ἔνα πλαστὸ
 τρώει σ' *κατσιὰ*.
κατσιαμάξ' τού, εἶδος φαγητοῦ·
 ἄλευρι καλαμποκίσιο, βρασμένο
 πολὺ νὰ γίνει ξηρὴ μάζα. Τὸ
 τρῶνε περιχυμένο μὲ μέλι.
κατσίραδίζου, ξεφεύγω· μὲ *κα-*
τσίρατσί.
κατῶί τού, κατῶγι· ἔχασα τ' *μα-*
σάλου μ' *κὶ* δὲν *βόρισα* νὰ *πατώ-*
σον τοὺ *κατῶί*.
'κείνους, ἄντων., ἐκείνος.
κέσκι, ἐπίρρ., εἶθε, μακάρι.
κιλέξ' τού, μικρὸ καρπούζι, ἄχρη-
 στο.
κιλίμ' τού, εἶδος χαλιοῦ· τουρκ.
kilim' τὰ *πῆρις* τὰ *κιλίμα* 'πό-
 ξου;
κιραμ'δὰς οὐ, κεραμοποιός.
κιρκινέξ' τού, τὸ πουλι κύρ-
 κος.
κιρπίτθ' τού, πλιθί· *αἴριον* θὰ
κόφουμι τὰ *κιρπίτσια*.
κιστοβέξ' τού, τυφλοπόντικας·
κιστουβέξ' εἶνι *θ'κιά* σ' *θυγα-*
τέρα.
κιτιρνάδα ἢ, ἴκτερος.
κιτιρνοὺς, ἐπίθ., κίτρινος.
- κιχλιβάρ'* τού, κεχρμπάρι, ἀρχ.
 ἤλεκτρον.
κλαδουκόπους οὐ, ἐργαλεῖο
 γιὰ τὸ κόψιμο τῶν κλαδιῶν.
κλαίον, κλαίω, ἀρχ. κλαίω.
κλειδογάβανου τού, ξύλινο
 δισκοειδὲς σκευός· χωρίζεται σὲ
 δύο τμήματα πού κλείνουν βι-
 δωτά. Βάζουν μέσα τυρί, ἐλιές,
 λάδι καὶ πᾶνε στὶς δουλειές.
κλίξ' τού, πασχαλινὸ κουλούρι
 μὲ ρεβυθένια μαγιά· *σὰ μάδα* *γί-*
gan τὰ *κλίκια μ'* *φέτους*.
κλότσκας οὐ, λόξυγκας, ἀρχ.
 λύγξ· *κλότσκα* τὸν *ἐπιασι*.
κοκκίν' οὐ, λένε τὸ κόκκινο
 βόδι.
κόκκ'νο τού, κόκκινο.
κόρδα ἢ, φόβος· *κόρδα* τὸν *πῆγι*.
κότθ' τού, κότσι, ἀρχ. σφυρόν·
ἂν σὶ *βαστᾶν'* τὰ *κότσια* *πάνι*.
κοξίρκα ἢ, χαρούπι· *δῶσι* *στά*
πιδιά *λίγισ* *κοξίρκισ*.
κοῦνιάξ' τού, μπίλια.
κοκὰς οὐ, γυάλινο δοχεῖο γλυ-
 κοῦ. Μὲ αὐτὸ κερνοῦσαν.
κοκαρτζιάς οὐ, κουνάβι.
κοκουλιάτρα ἢ, ἀνδρική σκού-
 φια πλεχτή· *τί τρανές* *κοκου-*
λιάτρεις πού *βάεις*;
κοκουμάφκα ἢ, κουκουβά-
 για· *κοκουμάφκισ* νὰ *κάνουν*
φουλιὰ στοὺ *σπίτι* σ' (κατάρα).
κοκουσίνα ἢ, κοτόψειρα.
κούλα, λένε τὸ ἄλογο πού ἔχει
 τὸ χρώμα τῆς ὄχρας.
κοβονκάτθ' τού, γλυκοπατάτα.
κοβουβαριά ἢ, γύμνια· *βάλ'*
τοὺ *σιάλ'* νὰ *σκιπάης* *δ'* *κου-*
λουβαριά σ'.

κουλοβάρινα ἢ, πίτα μὲ κο-
λοκύθι χωρὶς φύλλα. Ἡ στρώση
πάνω καὶ κάτω γίνεται μὲ σιτα-
ρένιο ἄλεύρι· ἔκαμα μιὰ καλὴ
κουλουβαρίνα.
κουλοβαρίσκα, ξεγυμνώθηκα·
τί μουρῆ κουλουβαρίσκις ἔτῳ
πλιά;
κουμαδαίρονον, διοικῶ, κανο-
νίζω· κουμαδαίρον' τοῦ σπίτι
τ' μιὰ χαρά.
κουμάδου τοῦ, κουμάντο, διοί-
κηση· ἰταλ. comando· σὶ θὰ μὶ
κάμ'ς κουμάδου;
κουμάθ' τοῦ, κοτέτσι· γιόμου-
θι τοῦ κουμάθ' κουκουδίνας.
κουβάξ' τοῦ, στέλεχος τοῦ κα-
λαμποκιοῦ.
κούνια ἢ, κούνια· κούνια ποῦ δὶ
κούναγι! Πᾶμι νὰ κ'νιστοῦμι.
κουνοστίζουμι, συναναστρέ-
φομαι· μὶ ποῖον κουνοστίζιῶ;
κουδράτου τοῦ, συμφωνητικὸ,
συμβόλαιον· νὰ κάμουμι ἕνα κουδ-
ράτου γιὰ τὸν χορογράφ'·
κουπάνα ἢ, σκάφη.
κουπούξ' τοῦ, κοπρόσκυλο· κον-
πούξ' μὶ εἶδι.
κουπρα ἢ, κοπριά, ἀρχ. κοπρία·
μάδι τις κουπρές.
κούροβουλον τοῦ, κούτσουρο·
σὰ κούροβουλον γίγισ.
κουρίνα ἢ, φλοῦδα ψωμοῦ· μὶ
ἀρέξ' ἢ κουρίνα.
κουροκουλούξ' τοῦ, σκιάχτρο.
βάλι, βοῆ Νάσιον, λίγα κουρο-
κουλούκια νὰ σκιάζουδι καλα-
κοῦδισ.
κούρτσα, ἔβαλα, τοποθέτησα.
κουσιάζου, τρέχω· κουσιάζ'τι

σὰ χούλαβις οὐρνίθις.
κούτλους οὐ, κότυλος, μέτρο
γιὰ τὰ σιτηρά. Χωροῦσε 16
κιλά σιτάρι.
κουτοῦξ' τοῦ, κούτσουρο· τουρκ.
küçük· κόφι τοῦ κρέας στοῦ κον-
τούξ'. Ἴτς δὲ σὶ κόβ', κουτούξ'
εἶδι.
κουτσάξ' τοῦ, ἄγγιστρο σαμα-
ριοῦ.
κούξ' ἢ, γωνία, ἀρχ. κόχηνη.
κούρεχτος, ἐπιθ., τραγανός· ἔφα-
γα κούρεχτα κινάδα.
κούρινα ἢ, κουτί· ἢ κούρινα δὲν ἔξ'
ζάχαρ'·
κούρος τοῦ, κρόσσι.
κούροτος οὐ, ἀρχ. κρότος· ἀκού-
σκι ἕνας τραγανός κρότους.
κουραδίξ', κάνει κρού· ἀρχιῶ
νὰ κρουαδίξ' οὐ κρούς.
κουρά ἢ, κουνιάδα τῆς νύφης.
κουράλινα ἢ, κουφή· κούραλινα
γίγα μ' αὐτὸ τοῦ σέι ποῦ παιῖς.

Λ

Λάγαζα-χαβασί, λαγκαδιανὸ
χορευτικὸ τραγοῦδι.
λάγαμα τοῦ, ἐξάρθρωμα τοῦ κουρο-
τσούδι μ' πουδουκλώθ'κι κὶ λά-
γαξι τῆ μέση τ'ς. Κόσια κὶ
πάρει ἕνα ἀγὸ νὰ δ' πιρατί-
ξουμι, γιὰ νὰ δυοῦμι ποῦ εἶνι
τοῦ λάγαμα.
λαλαγίτα ἢ, εἶδος τηγανίτας,
ἀπὸ τὸ ἀρχ. λαλάγγη· θὰ κά-
μου λαλαγίτις, τσ' ἀλυνήσ'κα.
λάλας οὐ, θεῖος ἀπὸ τὸν πατέρα.
λαλίβ' τοῦ, τσόκαρο· δῶδι μ' τὰ
λαλίνα νὰ πάον στ' γειτόν'σσα.
λάμια ἢ, ἀρχ. λάμια.

λαβουδὴ ἢ, εἶδος ἄγριου χόρτου,
εἰδικὸ γιὰ τροφή τῶν ἀρνιῶν
πήγνι νὰ κόψῃς λίγισ λαβουδές
γιὰ τ' ἀρουόδια.

λάπατον τοῦ, λάπατο· ἔει ποὺ
εἶδι, ἀκόμα στὰ λάπατα κατρῶς.
λαπκάνιζον, τρώγω λαίμαργα·
τὰ ἀρουόδια, τὰ σαυμαδοῦδια
τὰ λαπκάνιξις.

λάτκα ἢ, πιθάρι γιὰ βούτυρο καὶ
τουρσί· φέρι τ' λάτκα ν' ἀλατί-
σουμι τ'ς πιπεριές.

λατκούδα ἢ, μικρὸ πιθαράκι γιὰ
γλυκό.

λαχανιάζον, κοντανασαίνο, ἀσθμαί-
νω· γιὰ ὄγιες, τοὺν λαχάνιασι.

λαχταρῶ, λαχταρῶ· λαχταρῶ
νὰ φάον φασούλια μὴ δὶβρασμο.

λέον, λέγω, ἀρχ. λέγω.

λέρα ἢ, ἀκαθαρσία.

λέκν' τοῦ, λεκάνη.

λημόρ' τοῦ, μνημοῦρι· δὰ σὶ κά-
μον τοῦ λημόρ.

λιλίτσ' τοῦ, κομμᾶτι γυαλί· μὴ
βατήης τὰ λιλίτσια.

λιξουράδα ἢ, λιχουδιά· χτά-
ζον πάλι λιξουράδις σὶ ἔστειλι
ἀνιφάσ'.

λιξούρ'ς οὐ, λαίμαργος· τί που-
λὸ λιξούρ'ς ποὺ εἶδι;

λιούβα ἢ, πῆλινο βαθὺ πιάτο.

Πιεπιροῦ δρονοσούλα μου

παρακάλ'τι τοῦ Θιὸ

γιὰ νὰ δώσῃ μιὰ βροχή

μιὰ βροχή βασιλικιά

δῶ στὰ στάρια, στὰ κριθάρια

στὰ λιανὰ τὰ παρασπόρια.

Βάρις-βάρις τοῦ νιρὸ

λιούβις-λιούβις τοῦ κρασὶ

κάθι στάχν κὶ κιλὸ

κάθι κούρβον κὶ μιτρό.

λιστι τοῦ, εἶδος ψαριοῦ.

λιφτόκαρον τοῦ, φουντούκι.

λιφτοκαρὸν ἢ, φουντούκι.

λιχνιστήρ' τοῦ, δικράνι μὲ τέσ-
σερα-πέντε «χαχάλιο», δάχτυλα·
Μὲ τὸ λιχνιστήρι γυρίζουν στὸν
ἀλωνισμό τὸ τριμμένο ἄχυρο.

λιχνός οὐ, ἀδύνατος, λεπτοκα-
μωμένος.

λιχούδ' τοῦ, μωρὸ· νύφη μ' ἔκαμι
λιχούδ'.

λουγγούρ'ς οὐ, τεμπέλης· δγέ τονν,
μουρῆ, τοῦ λουγγούρ' πῶς κά-
θιτι;

λουγιουρνάον, ὄλο γυρίζω.

λουκάδα ἢ, μαγειρεῖο· πήγαμι
σ' δ' λουκάδα.

λουλάζ' τοῦ, χρώμα.

λουβοουρίζον, τρώγω πᾶμι σ'
τ'ς Σαλονίτζ' νὰ λουβοουρίζουμι
λίγον.

λούρδα ἢ, μυζήθρα.

λουρνά, μαλακά· τί θρὲ θύκα
ἔφαῖς κὶ λουρνὰ τὰ βγάεις;

λούσκα, ψαροφάγος· αὐτὸ σὰ λού-
σκα μὴ φαίνιτι.

λούτα, μούσκεμα· λούτα ἔγνι.

λुकαντζούρ'ς οὐ, αὐτὸς ποὺ
ἔχει γλυκιά γεύση· τί λουκαν-
τζούρ'ς ποῦ εἶδι;

M

μαγράνα, τίποτα· ξανὰ κὶ γῶ
δὰ σὶ στείλων μαγράνις.

μάδα ἢ, στρογγυλὴ πλάκα ποὺ
παίζουν τὰ παιδιὰ.

μαζώχρον, μαζεύω· τί μουρῆ
μαζώχκητι οὐλῖς ἰδῶ μέσα, γά-
μον δὰ κάμιτι;

μάϊ τάπ' τοῦ, κοροϊδία· *ξιστόη-*
θις τί μαϊτάπια σὶ ἐπιξί;
 μαϊταπτοῦ οὐ, ἐκεῖνος ποῦ
 κοροϊδεύει· *Βαλτζιανοὶ εἶνι τέ-*
τοιοὶ μαϊταπτοῦθις.
 μακάρ', εἶθε.
 μακάτ' τοῦ, στρωσίδι· *τουρκ.*
makat.
 μακρά, ἐπίρρ., μακρέα· *μακρὰ πάει*
τοῦ σκ'νὶ (παροιμία).
 μαλάξ' τοῦ, ἀρσενικὸ βουβαλάκι·
σὰ μαλάξ', βρε πιδί, μ' ἀλείφεις!
 μαλάτσκα ἡ, θηλυκὸ βουβαλάκι.
 μάλε ἡ, μάνα.
 μάνι-μάνι, ἐπίρρ., γρήγορα· *φέρ-*
τον μάνι-μάνι.
 μάδαλους οὐ, ἀρχ. μάνδαλος,
 ξύλο μὲ ἐγκοπή γιὰ νὰ κλείνη
 ἀπὸ μέσα, ἢ πόρτα· *ξιμαδάλουθι*
τῆ βόρτα.
 μαδάρα ἡ, ἄνω-κάτω· *τὰ ἔκαμς*
μαδάρα.
 μαδαράκ'ς οὐ, κακοντυμένος·
μαδαράκ'ς εἶσι.
 μαξοῦλ' τοῦ, ἐσοδεῖα· *τουρκ. mah-*
sul: τ' ἀβέλ' ἔχ' καλὸ μαξοῦλ'
φέτους.
 μάξους, ἐπίρρ., ἐπίτηδες· *μάξους*
σὶ εἶπα ἔτσ'.
 μαράξ' τοῦ, στενοχώρια· *τουρκ.*
marax: τοὺν τρώει τοῦ μαράξ'.
 μαραζιάρ'ς οὐ, μαραζωμένος.
 μασάλ' τοῦ, παραμῦθι· *τουρκ. ma-*
sar: τί μασάλια εἶνι αὐτὰ ποῦ
μὶ λές;
 μαστραβάς οὐ, δοχεῖο νεροῦ.
βάλι λίγον νερὸ στοῦ μαστραβά
νὰ πρῶν.
 μάτ' τοῦ, 1) μάτι· *μὶ πόνισι τοῦ*
μάτ'. 2) βασκανία· *ἔσκασι ποῦ*

μάτ'.
 ματάν' τοῦ, ξυνόγαλο.
 ματιάζου, βασκαίνω· *οἴλον μα-*
τιάζιτι τοῦ λιχοῦδι μ'.
 ματόκλαδου τοῦ, βλέφαρο, ἀρχ.
 βλεφαρίς.
 ματσάλου ἡ, σκούπα τυλιγμένη
 μὲ προβιά γιὰ τὸ ἄσπρισμα.
 ματσιορόκος οὐ, γάτος.
 ματσούδ' τοῦ, γατάκι· *τί μουρή,*
δὲ σ'κόθ'κίς χαροή, τὰ ματσού-
δια σ' σὶ βύζινα;
 ματσούξ' τοῦ, παλούκι.
 μαχμουρλής οὐ, κατσούφης,
 κακοκέφαλος· *μαχμουρλής μὲ*
φαίνισι.
 μετελίξ' τοῦ, πεντάρα, πεντά-
 λεπτο.
 μέτσκα ἡ, ἀρκούδα· *νὰ σὶ πατήσ'*
ἡ μέτσκα νὰ ξιλαφρώης.
 μηνίγγ' τοῦ, μηλίγγι.
 μιιάζου, ὁμοιάζω· *μιάεις πονλὸ*
μὶ τ' μάνα σ'.
 μί, μίτ, πρόθ., μέ· *μὶ τοῦ Πασκάλ'*
ἦρθα· κὶ μίτ αὐτὸν θὰ φύου.
 μιρούσ' τοῦ, μεροκάματο· *δὲ*
χτάζ' νὰ δ' βάλ' πουθενὰ νὰ δ'-
λέψ' γιὰ νὰ βγάλ' κανένα μιρούσ';
 μιθοκκλιάρ'ς οὐ, μεθυσμένος·
οῦ μιθοκκλιάρ'ς τ' μύτη τ' δὲ
χτάξ'.
 μιλιόν' τοῦ, ἑκατομμύριο· *ἰταλ.*
milione.
 μισάλα ἡ, τραπεζομάντηλο.
 μισάλ' τοῦ, ἀτομικὴ πετσέτα φα-
 γητοῦ.
 μισαλούδα ἡ, πονηρός· *ἄ, τί*
μισαλούδα εἶσι;
 μισίρ τοῦ, καλαμπόκι· *φέτους*
τοῦ μισίρ' μας τράνιφι.

μῖσῖρκα ἢ, κοῦρκος· *δγιέ τονν*
σὰ μῖσῖρκα φουσκών'.

μῖσῖτ'ς οὐ, μεσίτης.

μλίνα ἢ, τυρόπιτα· ἔκαμα μιὰ
μλίνα *σῆμυρα!*

μ'νὶ τοῦ, γυναικεῖο αἰδοῖο· *τῆς*
μάνας σ' τοῦ μ'νί.

μόλαβουζ, ἐπίθ., ἤσυχος, ἀτά-
ραχος.

μουζαβίρ'ς οὐ, σπιουῖνος.

μουζαβίροβ ἢ, σπιούνα· *πονλὸ*
μουζαβίρον εἶνι.

μουκαέτ'ς, ἀπρόθυμος, ἀδιάφο-
ρος.

μουκαῖτιὰ ἢ, ἀδιαφορία· *ἴτς*
μουκαῖτιὰ δὲν ἔ'εις.

μουλόχα ἢ, μολόχα, ἀρχ. μολόχη.
μουλύφ' τοῦ, μαῦρο μολύβι.

μουλφίζου, ἀπρίζω· *γιατ'*
Πασκαλιὰ δὰ μουλφίσου τοῦ
σπίτ'.

μουλώνον, σιωπῶ, ἀρχ. μυλλῶ
ἢ μυλλαίνω· *μούλωννι, μουρῆ,*
πλιά!

μουρμουλίζου, τρομάζω· *μουρ-*
μουλίξ' τοῦ λιχούδ' νὰ κομ'θῆ.

μουρδάρ'ς οὐ, ρυπαρός.

μουρδαρεύον, λερώνω.

μουσάδρα ἢ, ντουλάπα· *γιατ'*
στρώματα.

μουσαφιρ' - οὐδάς οὐ, δωμά-
τιο ὑποδοχῆς· *στρωῶσι τοῦ μου-*
σαφιρ' οὐδά.

μούτζα-μουτζατάρκα, τὸ
παιγνίδι, τὸ «κρυφτό».

μούτλακ, ἐπίρρ., σίγουρα, δίχως
ἄλλο· *μούτλακ θὰ γίν' δ'λειά σ'.*

μούτθινου τοῦ, μικρὸ παιδί·
πάρ', μουρῆ, τοῦ μούτθινου
νὰ κάμον καμιὰ δ'λούδα.

μούτθκα ἢ, μούρη· *μιὰ μούτσα*
ποῦ ἔκαμς!

μουχαβέτ' τοῦ, κουβέντα· ἔκα-
μαμι *μουχαβέτ.*

βάδατι τοῦ, μεσότοιχος ἀπὸ ξύ-
λινες πῆχεις· *τουρκ. bagdati'*
βούλουσ' δρόπα 'ποῦ τοῦ βα-
δατί.

βαϊράκ' τοῦ, σημαία· *τουρκ. bay-*
rak.

βακλάς οὐ, κουκί.

βαλδούρ' τοῦ, μηρός· *τί δὰ δ'*
ἀφίκον τ' θυγατέρα μ' νὰ δείχν'
τὰ βαλδούρια τ'ς στοῦ κόσμου;

βαλδίξα ἢ, κουνιάδα τοῦ γαμ-
προῦ.

βαβάκ' τοῦ, βαμβάκι.

βαβαλίζου, μιλῶ· *τί βαβαλίεις;*

βάβαλον τοῦ, σκουπίδι· *φύσηξι*
ἀέρας κὶ σῆγκουσι ἀναμουζάλ' κὶ
σ'έφκι στοῦ μάρ' τοῦ βάβαλον.

βαβόγρου ἢ, παλιόγρια.

βάβον ἢ, γριά· *σλαβ. babo.*

βαξίς' τοῦ, φιλοδώρημα· *τουρκ.*
bahşis.

βάπλιακους οὐ, τὸ πουλι ὁ ψα-
ροφαγᾶς· *δγιέ τονν τοῦ βά-*
βλιακον!

βάρα ἢ, γούρνα· *μέ νερό· σλαβ.*
bara.

βαρδαβίτσα ἢ, μικρὰ κερατοει-
δῆ ἐξογκώματα τοῦ δέρματος
ποῦ βγαίνουν στὰ χέρια.

βάριμ, ἐπίρρ., τουλάχιστο· *τουρκ.*
bari'· *νὰ μὶ τύχινι τοῦ λαχείου*
μ' βάριμ!

βαροῦδα ἢ, μικρὴ γούρνα· *μέ*
νερό· φέει ἀπ' τῆ βαροῦδα.

βαρδάκ' τοῦ, στάμνα· *τουρκ.*
barbak'· *φέρι μ' τοῦ βαρδάκ'*

- νά πγῶ νιρό.*
βαρδακούδα ἢ, μικρὴ στάμνα.
βάστρα ἢ, μελίγκρα· τοῦ ἐπιασὶ
βάστρα τοῦ πουσταν'.
βαδάλλ'κους, ἐπιθ., ὠμός, δυσκί-
 νητος· *βαδάλλον* πράμα εἶνι.
βατζιάς οὐ, τὸ μέρος τῆς κα-
 πνοδόχου ποῦ προεξέχει τῆς
 στέγης· *βούλουσαν τρύπας* ποῦ
 τὸν βατζιά.
βάτσις οὐ, ἀδελφός.
βαχίρ' τοῦ, τὸ μέρος τῆς καπνο-
 δόχου ποῦ εἶναι μέσα στὸ σπῆτι·
πήρι φοντιὰ τοῦ βαχίρ'.
βέλιο, λένε τὸ ἄσπρο βόδι.
βέλικιμ, ἐλπίζω· *βέλικιμ* θὰ γίν'
 αὐτὸ ποῦ θέλου.
βεβεβρέξ' τοῦ, εἶδος παντα-
 λιοῦθ.
βιρδές οὐ, κουρτινα· τουρκ. perde·
καπνίσ'καν βιρδέδης.
βιξιρῶ, ἀποκάμνω, βαρύνομαι
 τουρκ. bezmek.
βίκας οὐ, ταῦρος· τοῦ *βίκα* τοὺν
σφάλ'σα στοῦ *τονκάτ'*.
βιλιτζιξ' τοῦ, βραχιόλι· τουρκ.
 bilezik· *πουλὸν κ'δούν'ζαν* τὰ *βι-*
λιτζικια τ'ς.
βιλβίδ' τοῦ, στραγάλι.
βιβέρκα ἢ, σπόρος χαρουπιοῦ.
βινὰς οὐ, σπῆτι· *χέρ'* δὲν *ἔβαλι*
κὶ ξέγειρι οὐ *βινὰς*.
βιδέλλ' τοῦ, φόρος.
βιδσκα ἢ, γουρούνα· *κουτζιά μ'*
βιδσκα μὴ *γίγισ*.
βιτιζόν, τελειώνω· *βίτσι* τοῦ
φουμί.
βλαστρώνον, ξαπλώνω· *ἄδγιέ*
τονν, *βλαστρώθ'κι* ἀπὸν *κάτ'*
ἀπὸν τὸν *νίσκιον* σὰ *βέης*.
- βόϊ* τοῦ, ἀνάστημα· τουρκ. boy.
βόϊ ποῦ ἔριξι!
βόλλ'κους, ἐπιθ., ἄφθονος, εὐρύ-
 χωρος· *ἔχουμι βόλλ'κον* *κρασί*.
βόρα ἢ, θύελλα, κακὸ τοῦ πέρασε.
βόρτζ' τοῦ, χρέος· τουρκ. borç·
τοῦ πλήρουσα τοῦ *βόρτζ'*.
βόσκους, ἐπιθ., χαλαρός· *βόσκα*
βῆρα τ' *δ'λειά*.
βόχα ἢ, κακοσμία.
βουγιατίζον, χρωματίζω· *βου-*
γιάτσα τοὺν *οὐδά*.
βουγιονδροούξ' τοῦ, ζυγὸς τοῦ
 ἄλετριοῦ.
βούκουμα τοῦ, μπουκιά· *ἔφαγα*
τραχανὰ μὴ *βουκώματα*.
βούβαρους οὐ, εἶδος κανθάρου,
 ἀρχ. βομβυλιός· *τοῦ κεφάλι μ'*
βουβαροὶ γιόμουσι ἀπὸν τ'ς
φουνῆς κὶ τ'ς *τῆριδης*.
βουβές οὐ, ρεπούμπλικα· σὰ *Φρό-*
γους μὴ *εἶθι* μὴ *τοῦ βουβές* σ'.
βουβούξ' τοῦ, μπουμπούκι, ἀρχ.
 κάλυξ.
βουβουλαδίζον, παρατρόγω·
μὴ φίληψαν κὶ *βουβουλαδίσκα*.
βουβούφκα ἢ, τὸ ψημένο σπυρὶ
 τοῦ καλαμποκιοῦ· *πῶς* τὰ *σκάν'*
τὰ λόια τ' *σάν* τ' *βουβούφκα!*
βουδραξ' τοῦ, ἀγριοχορτο ἀγ-
 καθωτό· *πάρι* *κεῖνα* τὰ *ξηρὰ* τὰ
βουτράκια.
βουρανι τοῦ, διάφορα χόρτα
 ψιλοκομμένα καὶ βρασμένα πολὺ
 νὰ γίνουιν *χυλός*. Σερβίρονται
 περιχυμένα μὲ ὠμὸ ἢ *καμένο*
λάδι.
βουρι τοῦ, σωλήνας θερμάστρας·
 τουρκ. bogru.
βουρσοόξ' τοῦ, παλιόπαιδο· *μάλι*

πλιά τί *βουρσούκια* εἶναι αὐτά!
βουσκαίνου, χαλαρώνω.
βούτ' τού, μερί: τουρκ. but.
βουχαθί τού, κόκκινο φουστάνι.
βουχτανιά ἢ, γροθιά: *δώστον*
 κι ἀπὸν μένα καθόσιν *βουχτα-*
νιές.
βράτ' μους οὐ, στενὸς φίλος:
 βουλγ. bratim.
βρέ, μόρ. κλητικό.
βρουστάρ' τού, τὸ μπροστινὸ
 μέρος τοῦ σαμαριοῦ.

N

ναλέτκους, ἐπίθ., κακός: *ἄ, βρέ*,
ναλέτκον πιτ'νάε'.
νάμ τού, κατόρθωμα: δὰ θὶ πῶ ἔνα
νάμ πὸν ἔκαμι *Λιένκου*.
νειρεούμι, ὄνειρεύομαι: *ῆές*
νειρεόκα πὸν θὶ φ'λοῦσα.
νήλιους οὐ, ἥλιος: *χάθ'κι* *νήλιους*,
νύχτουσι.
νήσκιους οὐ, ἥσκιος: *νήσκιουσι*
σ'ν ἀλλοῦδα.
νήσκιουμα τού, φάντασμα: δὲ
χτάζ' τὰ *μουῖρα* τ' πὸν *γίγι*
σὰ *νήσκιουμα*;
νησκόζ, ἐπίθ., νηστικός: *νησκόζ*
εἶμι *θήμιρα*.
νιβαίνου, ἀνεβαίνω.
νιγάζου, σκαλιζώ, ἀνακατώνω:
νιέγαζι τ' *φουτιά* στοῦ *οὐτζιάκι*
σ' κὶ *βάμι* τοῦ *τζισβὲ* *νὰ* *πιούμι*
κανένα *καφούδ'*.
νικατόνου, ἀνακατώνω: τί *νι-*
κατόν'ς;
νισιάν τού, στόχος: *πᾶμι* *νὰ* *οί-*
ξομι στοῦ *νισιάν*.
νισιαδῶ, σκοπεύω: *καλὰ* *νισιάν-*
τσι.

νιφαλός οὐ, 1) ἀφαλός, ἀρχ.
 ὄμφαλος: *νιφαλός* τ' *πουνεῖ*. 2)
 γλυκὸ νηστίσιμο. Φύλλα τυλι-
 γμένα καὶ στρωμένα στοῦ *ταψί* *κυ-*
κλικά *μὲ* *ἀρκετὸ* *σιρόπι* καὶ *λάδι*.
νοικοκροοί οἱ, νοικοκυραῖοι:
νοικοκροοὶ *ἀνθρώπ'* *ἱμεῖς*.
νοουρά ἢ, οὐρά.
νοουλόζ, ἐπίθ., νερούλος: *νοου-*
λόζ *γίγι* *τραχανάς*.
νύπρους οὐ, ὕπνος: *νύπρους* *μὶ*
λείπ'.
νυστέρο' τού, νυστέρι, ἀρχ. *νυ-*
στέριον: *δῶσι* *μὶ* *τοῦ* *νυστέρο'*
νὰ *κόφουμι* *τοῦ* *βέτ'νου*.
δαγιαδῶ, στηρίζομαι: τουρκ. da-
 yandim.
δαηλίξ' τού, νταηλίκι, παλικά-
 ριά: τουρκ. dayilik.
δαήζ οὐ, παλικάρας: τουρκ. dayi.
δάϊμα, ἐξάντληση: *ἔπαθα* *δάϊμα*.
δάλ' τού, κλαδί: *κόφι* *κεῖνα* *τὰ*
δάλια.
δαλαβέρο' τού, δοσοληψία: ἰταλ.
 dareavere: *πολλά* *δαλαβέρια*
ἔεις.
δάμκα ἢ, λεκέζ, κηλίδα: *τοῦ* *πou-*
κάμ'σου *σ' οἴλον* *δάμκας* *εἶναι*.
δαβλάς οὐ, συγκοπὴ: τουρκ. dam-
 la: *τοὺν* *ἤρθι* *δαβλάς*.
dadanas οὐ, ρεζίλι: *dadana* *γί-*
γα *σὰ* *δομιγλαβα*.
δάδη ἢ, ἀδελφή.
δαορίζου, δωρίζω: *πολλά* *δάρισι*
ἢ *νόφ'*.
δαουραδῶ, δυναμώνω: *δαουράντ'σι*
τοῦ *δαμάλ'*.
δαψάνα ἢ, δαμιτζάνα.
δίνσκιο, ἀνεπτυγμένο, ζωηρό.
διρέξ' τού, δοκάρη: *ἄ,* *διγέ* *τουγ'*

ἀκέρειον διρέξ' μὴ ἔγινι.
διρλικιόνον, τρώω· *διρλικουσίς*;
διρμόν' τού, μεγάλο κόσκινο.
διρμουρνίζον, κοσκινίζω μὲ τὸ
 διρμάνι.
δλγγαδιάζον, ἰσιώνω· *νά δλω-*
γαδιάκς λίγον τὸν κορμί σ'.
δουμάν' τού, καπνός· τουρκ. du-
 man.
δουμανιαζόν, βάζω φωτιά·
δός' τον δουμάν'.
δουβέξ' τού, ξύλινο γουδί.
δουναμάς, ἐπίρρ., ἄνω-κάτω·
μάνα μου, τί σπὶτ' δονναμάς
εἶνι αὐτό;
δουδουλέξ, μούσκεμα· *δουδου-*
λέξ ἔγινα.
δουρβὰς οὐ, μικρὸς σάκος· τουρκ.
 torba.
δουρβὰνα ἦ, ξύλινο κυλινδρικό
 δοχεῖο, πού χτυποῦν τὸ γάλα·
ἔλα νὰ σὶ δώσον ματάν' σήμιρα
δουρβάν'σα.
δουρῆ, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ χτυ-
 πητὸ κόκκινο χρῶμα.
δουσέξ' τού, στρωῖμα· *ρίξι τοῦ*
δουσέξ' νὰ πλαγιάσου.
δουσμάν' οὐ, ἐχθρός· *μουρῆ,*
Ρίνκον δουσμάνον τί κασμέρια
εἶνι αὐτὰ πὸν κάμνεις;
δράβαλα τὰ, φασαρίες· ἰταλ. tra-
 vaglio.
νρχτερεύον, ἀγρυπνῶ· *πόφι θὰ*
νχτερέψουμι.

Ξ

ξέχουρα, ἐπίρρ., χωριστά· *ξέχου-*
ρα κάθονάι.
ξιθ'μαίνον, ἀνακουφίζομαι· τού
τᾶπα κὶ ξιθύματα.

ξικόπ'κα, λύθηκα· *ξικόπ'καν οὐ-*
λοι νὰ γιλοῦν.
ξιπαϊάζον, κρυώνω πολὺ· *ξιπαϊ-*
σα 'πὸν τοῦ κρούου.
ξιπάτουμα τού, τελεία κατα-
 στροφή.
ξιπατουμός οὐ, τελεία κατα-
 στροφή.
ξιπουπρίσκα, ξεπρίστηκα· *ξι-*
πουπρίσκι βούζα τ'.
ξιρατιξ' τού, ἐμετός· *εἶλα ξιρα-*
τιξ' σήμιρα.
ξιστό'ησα, *δίπ ξιστό'ησα*.
ξιφτίζον, μαδῶ· *ξέφτ'σὶ ἦ σκορ-*
τέλλα.
ξλίξ' τού, τὸ ξύλο πὸν ἀνοίγουν
 τὰ φύλλα γιὰ τὶς πίτες· *δέσι τὸν*
χαλβὰ στὸν ξλίξ' νὰ κάμνουμι
χλάτσκα.
ξόγουμα τού, ἐξόγκωμα.
ξόδια, δὰ *χορῆψ'ς κὶ τὰ μάτια σ'*
κὶ τὰ ξόδια σ' (παροιμ. φράσις).
ξόδιασμα τού, ξόδεμα.
ξυστρι τού, ἐργαλεῖο πὸν ζυ-
 νουν τὰ ζῶα.

Ο

ὀλνοι, ἐπίθ. καὶ ἀντων., ἀρχ. ὄλος.
ὀμνιους ἐπίθ., ἀρχ. ὀμοιος.
ὀρνια ἦ, κόττα, ἀρχ. ὄρνις· *ᾶ,*
κοσιάξ'τι τῶρα σὰ χούλαβις
οὐρνίθις.
ὄσνοι, ἀντων., ἀρχ. ὄσος.
Ὀύβρια ἦ, Ἑβραία· *σὰν Ὀύβρια*
φονιάξ'.
Ὀύβριος οὐ, Ἑβραϊός.
ὀμίλω, ὀμιλῶ, ἀρχ. ὀμιλία· *τί,*
ἠρέ, σᾶς πείραξι σᾶς πὸν οὐμίλ-
σα;
οῦβα, ἐπίρρ., κρίμα· *οῦβα, τί ἔπαθι*

Λιένκου;

- ὄβιο υ τοῦ, πύο· ἀρχ. ἔμπυος.
 οὐ μ τ ῖ ζ ο υ, περιμένω· ἀποὺ σένα,
 ἡρὲ καλό μ', δὲν οὔμιζα νὰ
 κουρκοτιάσ' κὶ τοῦ δ'κό σ'.
- οὐ δ ἄ ς οὐ, δωμάτιο· τουρκ. oda·
 κούρτσα τὰ κάδρα στοὺν οὐδά.
- οὐ δ ο ὄ δ' τοῦ, μικρὸ δωμάτιο.
- οὐ ρ θ ἄ - κ ο υ φ τ ἄ, ἐπίρρ., καθαρά·
 ξηγήθ'κα οὐρθά-κουφτά.
- οὐ ρ ι ξ ἄ τ ο υ ς οὐ, αὐτὸς ποὺ ἔχει
 ὄρεξη· οὐριξάτους μὶ εἶδι 'πόψι.
- οὐ ρ μ ἄ ν' τοῦ, δάσος· τουρκ. orman.
 οὐ ρ ο ὄ μ κ ο υ ς, ἐπίθ. δυνατός· σκα-
 λώνουδι ἕνας μὶ τοὺν ἄλλον σὰν
 οὐρσῶμα πιτ'νάγια.
- οὐ ρ σ ο ὄ η ς οὐ, γουρσουζης, ἄτυ-
 χος, κακός· τουρκ. uğur-suz·
 ξέρ'ς ἀμὰ τί οὐρσουής ἀνθρου-
 πους εἶνι;
- οὐ ρ σ ο ὄ σ' κ α τ ἄ, γουρσουζικα·
 κείνα τὰ οὐρσουσ'κα τὰ οὐρ-
 νίθια σ' πλάνταξαν 'ποὺ τοῦ
 προὐτ'ησκά.
- οὐ ρ τ α λ ῖ ξ' τοῦ, συνεταιρικό·
 τοῦ χουράφ' τοῦ ἔχουμι οὐρτα-
 λίξ'.
- οὐ ρ τ ὄ ν ο υ μ ι, ντύνομαι· οὐρτόθ'-
 κὶ νὰ πάη στή χαρά.
- οὐ σ τ ἄ ς οὐ, χτίστης· πάρι, ἡρὲ
 καλό πιδί, αὐτὸ τοῦ μισάλ' κὶ
 δώστον στοὺν οὐστιά.
- οὐ τ ζ ι ἄ ξ' τοῦ, ἐστία· τουρκ. ocak·
 ρίξι ξύλα στοὺν οὐτζιάξ'.
- οὐ χ τ ρ ὄ ς οὐ, ἐχθρός· ἀρχ. ἐχθρός.
 ὄ ψ' μ α, ἐπίρρ., ἀργά· ὄψ'μα ἔβαλα
 τὰ βοστάνια.
- ὄ ψ' μ ο υ ς, ἐπίθ., ἀργά· ὄψ'μου τοῦ
 ἔχου τοῦ μισίρ.

Π

- π α α ῖ ν ο υ, πηγαῖνω· τί πααίν'ς
 πέρα-δῶθι;
- π α ζ ἄ ρ' τοῦ, ἀγορά· τουρκ. pazari·
 τὴν Τρίτ' ἔχουμι τοῦ παζάρ'.
- π α ζ α ρ ε ὄ ο υ, συμφωνῶ· τοῦ πα-
 ζάριφα τ' ἄλλογον.
- π α ι τ σ ι ἄ ἡ, χούφτα.
- π α λ α β ὄ ν ο υ, τρελλαῖνω, ἀπογοη-
 τεύω· τοὺν παλάβονδς.
- π α λ α ῖ ῖ ζ ο υ, ψάχνω· τόση ὄρα πα-
 λαῖζ' θυγατέρα σ'.
- π α λ ἄ ζ' τοῦ, χηνόπουλο.
- π α λ ἄ ν τ ζ α ἡ, ζυγαριά· βενετ. ba-
 lanza.
- π α λ η γ ο υ ρ ῖ ἄ ἡ, παρηγοριά.
- π α λ η γ ο υ ρ ῶ, παρηγορῶ· μὶ ἦρθαν
 τόσα βάσανα κὶ ποιὸς μὶ πα-
 ληγόρ'σι;
- π α λ ο ὄ ξ' τοῦ, παλούκι· ἕκατδς
 ἡρυστά μ' σὰ παλῶξ'.
- π α ν α ῦ ρ' τοῦ, πανηγύρι, ἀρχ. πα-
 νήγυρις· κὶ σὺ μιν ὄρη Λιένκου
 στοὺν παναῦρ';
- π ἄ ν ν α ἡ, 1) κομμάτι ὕφασμα ποὺ
 καθαρίζουν τὸ φοῦρνο· 2) σπάρ-
 γανο.
- π α ν τ ε χ α ῖ ν ο υ, περιμένω· σὶ παν-
 τύχια κὶ δὲν ἦρτις.
- π α π ἄ ζ ι α τ ἄ, τράπουλα· δὲ χόρ-
 τασαν πλιά νὰ παῖζ'ν παπάζια
 οὔλ' δὴ μέρα.
- π α π α δ ο ὄ λ α ἡ, χαμόμηλο.
- π α π ἄ τ κ α τ ἄ, παπούτσια κλειστά
 μπροστά.
- π α π λ ι ἄ κ' ς οὐ, γέρος.
- π α ρ α μ α λ ι ἄ δ α ἡ, ὑπερκούραση·
 παραμάλιασα οὔλ' δὴ μέρα.
- π α ρ α π α ν ἡ σ ι ο υ ς, ἐπίθ., περιτ-

τός· παραπανήσιους εἶμι.
 πα ρ α π ὀ ρ τ' τοῦ, μικρὴ πόρτα·
 ἄβκι 'πὸν τὸν παραπότη'.
 πα ρ α σ τ α ἴ ν ο υ, παριστάνω· πῶς
 νὰ στοῦ βαραστήσου;
 πα ρ α ν τ ἴ δ α ἢ, κρόταφος· ἴ, μου-
 ρή πῶς τοῦ χτύπ'σι σ' βαραντί-
 δα τοῦ τέκνου!
 πα ρ ἄ φ ο υ ρ ο υ ς, ἐπιθ., παράφο-
 ρος, εὐερέθιστος.
 πα ρ μ ἄ κ' τοῦ, κάγκελο· μὴν ἄ-
 κουθῆς στὰ παραμάκια· θὰ πέ'ης.
 π ἄ ρ σ' μ ο υ τοῦ, ἔσοδο· δὲ χουρ-
 ταίν'ς 'πὸν πάρσ' μου.
 πα ρ τ ἄ λ' τοῦ, κουρέλι· τουρκ. par-
 tal· ἔ, ἠρέ, πιδί μ', τὰ παρτάλια-
 ῆς τὰ ροῦχα σ'.
 πα ρ τ α λ ἰ ἄ ρ' οὔ, κουρελιάρης.
 πα σ ἄ λ' μ α τοῦ, ἐπάλειψη.
 πα σ ι α λ ο ὔ τ' κ α ἀ γ ἄ, πρόχειρο
 φαγητό. Σπάζουν αὐγά μέσα σὲ
 νερό πού βράζει. Τὰ περιχύ-
 νουν μὲ τσιγαρισμένο βούτυρο
 καὶ κόκκινο πιπέρι· σήμιρα ἔ-
 χουμι πασιαλούτ'κα ἀγῆ.
 πα σ π ἄ λ' ἢ, ἄρχ. πασπάλη.
 πα σ π α λ ἰ ζ ο υ, πασπαλίζω.
 π ἄ σ τ ρ α ἢ, καθαριότητα· μιγάλ'
 πάστρα ἔχ'.
 πα σ τ ρ ε ὑ ο υ, παστρεῦω, καθαρίζω.
 πα σ τ ρ ι κ ἄ, ἐπίρρ., καθαρά.
 πα σ τ ρ ι κ ὸ ς, ἐπιθ., καθαρός.
 πα τ' μ α σ ι ἄ ἢ, πατημασιά.
 πα τ ο ὔ ν α ἢ, πέλμα· τί τραῆς
 πατοῦνης ἔ'εις;
 πα τ σ ι α β ρ ο σ ὄ δ α ἢ, ξεσκονό-
 πανο· πάρι κὶ δὴν μιὰ πατσια-
 βροῦδα νὰ παστρέψουμι τ'ς οὐ-
 δάδεις.
 πα τ σ ι α λ ἰ κ ἰ α τ ἄ, τὸ κορδόνια

τοῦ σῶβρακου πού δένουν στὰ
 πόδια.
 πα τ ῶ ἰ τοῦ, κεφάλι· πὸν τ'ς τι-
 κνάει κὶ κατεβάξ' τὸν πατῶ ἰ τ'ς
 τέτοια μονραφέτια;
 π ἔ ρ λ α ἢ, πουτάνη· ἄ, αὐτὴ τὴ
 πέρλα ποιὸς τὴ λουγαριάξ';
 π ἔ ρ' ῶ', ἐπίρρ., ἄρχ. πέρυστι.
 π ἔ τ' ν ο υ ς οὔ, πετεινός· πιᾶσι
 τοῦ βέτ'νου νὰ τοὺν σφάξουμι.
 Π ἔ φ τ' ἢ, ἄρχ. Πέμπτη.
 π ἔ φ τ ο υ, πέφτω, ἄρχ. πίπτω· νὰ
 χτάης νὰ μὴ πέφτ'ς.
 π ἰ δ ε ὑ ο υ, βασανίζω· πιδεύκα που-
 λὺν στὰ νιάτα μ'.
 π ἰ δ ἰ τοῦ, παιδί, ἄρχ. παιδίον· ἠου-
 ρεῖ νὰ ἀρρώχῃσι τὸν πιδί.
 π ἰ δ ἰ μ ἄ ρ α ἢ, στενοχώρια· που-
 λὲς πιδιμάρις ἔ'εις.
 π ἰ ζ ο ὔ λ' τοῦ, πεζούλι, λιθόχτι-
 στο κάθισμα στὴν αὐλή.
 π ἰ κ α σ ἄ μ ἰ ν ο υ ς οὔ, ἐκεῖνος πού
 τὰ ξέρει ὄλα, ὁ πολύξερος.
 π ἰ λ ἰ σ τ ἔ ρ' τοῦ, περιστέρι.
 π ἰ λ ἰ ἰ ἄ ἢ, στάχτη· κώλους σ'
 δὲν πιάν' πιπιλιά.
 π ἰ ρ ἄ τ' οὔ, ξύλινο δοκάρι πού
 περνάει ἀπὸ τὴ μιὰ παραστάδα
 στὴν ἄλλη, γιὰ νὰ ἀσφαλίξη
 ἀπὸ μέσα ἢ πόρτα· βάλλι τοῦ δι-
 ράτ' στὴ βόρτα.
 π ἰ ρ β ἄ ξ' τοῦ, περβάξι, ἢ πλαϊνὴ
 σκαλιστὴ σανίδα τῆς ἀστρέχας·
 τουρκ. pervaz· ἔσπασι τοῦ πιρ-
 βάξ' ἀπ' τὴν ἀστριχιά.
 π ἰ ρ γ ἰ ὄ ν' τοῦ, πριόνι, ἄρχ. πρίων.
 π ἰ ρ ἰ δ ρ ο υ μ ο υ ς οὔ, περιδρομος,
 ἄρχ. περιδρομος· ἔφαῖς ἔνα βιρ-
 δρομον.
 π ἰ ρ κ ἰ τοῦ, εἶδος ψαριοῦ τῆς λί-

μνης Λαγκαδά.
 πιροούν' τού, πιρούι, ἀρχ. περόνη.
 πισμανεύον, μετανοιώνω· τουρκ.
 pişman + κατάλ. -εύω· δὲ πισμανεύον γι' αὐτὸ πὸν ἔκαμα.
 πιστιμάλ' τού, πιστιμάλι, πε-
 τσέτα προσώπου· φέρι τὸν πι-
 στιμάλ' νὰ σφουξτῶ.
 π'κάμ'σου τού, πουκάμισο.
 πλάβα ἢ, βάρκα λίμνης· ἀπὸ τὸ
 βουλγ. ρ. plavam (=πλέω).
 π'λάδα ἢ, πουλάδα, νεαρή κότα.
 πλαστο τού, καρβέλι ψωμί· τὰ
 ἔβγαλιν τὰ πλαστὰ ἵπὸν τὸν
 φούρον!
 πλιβριτόνμα τού, πλευρίτω-
 μα· πλιβριτόθ'κα δήμιρα.
 πλιβρίτ'ς οὐ, πλευρίτης, ἀρχ.
 πλευρίτις.
 πλιβριτόνον, κρυώνω.
 πλιβρό τού, πλευρό, ἀρχ. πλευ-
 ρόν· μὴ πόνισι τὸν πλιβρό.
 πλιθί τού, ἀρχ. πλινθιον.
 πλιμόν' τού, πλεμόνι, ἀρχ. πνεύ-
 μων.
 πλιξούδα ἢ, πλεξίδα.
 π'λούδ' τού, πουλούδι, κοτόπου-
 λο· οὐ κονκαρτζιάς ἔφαῖ οἶλα
 τὰ π'λούδια μ'.
 πλούζ' τού, ξύλινο ἄλετρι.
 πνιματ'κός οὐ, πνευματικός,
 ἀρχ. πνευματικός.
 πονδήρον, τρικλοποδίζω· μὴ πό-
 δηρις.
 ποιός, ἀντων. ἐρωτημ., ἀρχ. ποῖος.
 πόμενα, ἀπόμεινα· κόσια πόμ'νις.
 πόντζ' τού, πόντζι, ρακί βρασμέ-
 νο με ζάχαρι καὶ μαυροπίπερο
 γιὰ τὸ κρυολόγημα.
 πορδοὺς οὐ, πορδίη.

πόταπους -η -ου, ἀντων. ἐρωτ.,
 ποῖός τις· πόταπους εἶνι;
 πουγάλια ἐπίρρ., σιγά· πουγά-
 λια πιρπάτα.
 πουγιατά ἢ, τὸ μέρος τῆς αὐ-
 λῆς ποὺ δένουν τὰ ζῶα τὸ κα-
 λοκαίρι· δέσι τὰ ζῶα σ' βο-
 γιάτα.
 πουδαρκὰ τὰ, οἱ πρόμοχοι τοῦ
 τσιακμᾶ.
 πουδονκλώνον, πεδικλώνω·
 πὼς πιρπατοῦσι πονδονκλώθ'κι
 κὶ ἔπισι.
 πουκλουπίσου, ἀναποδογυρίζω·
 γάλια δὰ πονκλονπίσ' ἢ πλάβα.
 πουμα ἢ, ζέστη· μιγάλ' πουμα
 ἔκαμι δήμιρα.
 πουξιμάδ' τού, παξιμάδι.
 πουπά ἢ, μικρὴ λειτουργιά ποὺ
 μοιράζουσι τὰ Ψυχοσάββατα.
 πουπάρα ἢ, μικρὰ κομμάτια ψω-
 μοῦ μέσα σὲ ζωμὸ φαγητοῦ.
 πουρλίδ' τού, ἐξογκωμένο μάτι·
 ἀν ἔστον ἰκεῖ δὰ στὰ βγάλον
 τὰ πουρλίδια σ'.
 πουρλόζ' τού, μάτι· δὲ χτάεις τὰ
 πουρλόκια σ'.
 πουφκα ἢ, ψέμα· πουφκις μᾶς λέν.
 πουφνίζον, κλάνω· οῦφ, πού-
 φνιῆς.
 πουφρονος οὐ, κούφια πορδίη.
 πουφι, ἐπίρρ., ἀπόψε· ἴπὸν δὰ ἔρ-
 τονν.
 πουσκανίζον, καταβρέχω· που-
 γάλια μὴ πρσκανίσις.
 πουεκνα ἢ, μελανὰ στίγματα.
 πουίγα ἢ, παγίδα ποὺ πιάνουν τὰ
 πουλιά.
 πουρνίξ' τού, ἀφούσκωτο ζυμαρί·
 κάτ' μοῦτρα εἶχι, σὰ πουρνίξ'.

π ρ ο υ β ο υ δ ῖ ζ ο υ, κατευοδώνω.
 π ρ ο ὕ ν α ἤ, βατόμυρο.
 π ρ ο υ ν ι ᾶ ἤ, βάτος.
 π ρ ο υ σ ᾶ ν α μ α τοῦ, ξερὸ ξυλάκι,
 φρύγανο.
 π ρ ο υ σ κ ἔ φ α λ ο υ τοῦ, προσκέ-
 φάλο, ἄρχ. προσκεφάλαιον· βᾶ-
 λ ι σ τ ὸ ν π ι δ ο ὗ δ' π ρ ο υ σ κ ἔ φ α λ ο ν.
 π ρ ο υ σ φ ὶ λ' τοῦ, προσφῶλι, αὐ-
 γὸ πού μένει στὴ φωλιά.
 π ρ ὀ φ τ α σ' ἤ, φάϊ λίγουν γιὰ προ-
 φτασ'.
 π υ κ ν ᾶ δ α ἤ, ψιλὴ σήτα.
 π ὕ ρ α ἤ, ζέστη· ἄναψι τοὺ οὐτζιάξ'
 νὰ πάροουμε μὰ πύρα.
 π ὕ ρ ο υ μ α τοῦ, ζέσταμα.
 π υ ρ ο υ σ τ ι ᾶ ἤ, πυροστιά.

Ρ

ρ α κ ῖ τοῦ, οὐζο· τουρκ. rakî· φέρι
 μ α ς δ ν ὸ ρ α κ ῖ ᾶ.
 ρ ᾶ μ μ α τοῦ, κλωστή, ἄρχ. ράμμα.
 ρ ᾶ τ ῥ α ἤ, κρεμυδοφάγος.
 ρ ᾶ χ' ἤ, ράχη, ἄρχ. ράχις.
 ρ ι β ὸ λ' τοῦ, περιστροφὸ· ἄμᾶν αὐ-
 τὸς παλαβός, θὰ τοὺ τσιατίσ'
 τοὺ ριβόλ'.
 ρ ο υ δ ᾶ ν' τοῦ, ρουδάνι, ἀνέμη· ρου-
 δ ᾶ ν' σ ῖ π ᾶ ε ἰ σ ῆ μ ι ρ α.
 ρ ο υ θ ο ὗ ν' τοῦ, ρουθούνι, ἄρχ.
 ῥ ῶ θ ω ν.
 ρ ο υ δ α β ῖ τ σ α ἤ, μάλλινη κλω-
 στή· 'κείνη ξέρ' μοννάχα 'ποὺ
 ρουδαβίτσις.
 ρ ο υ χ α λ ῖ ζ ο υ, ροχαλίζω. ρουχα-
 λ ῖ ε ἰ ς π ο υ λ ὸ σ τ ὸ ν ν ῦ π ν ο υ σ'.
 ρ ο υ χ ᾶ λ' τ ζ μ α τοῦ, ροχάλισμα.

Σ

σ α γ ᾶ ν' τοῦ, μεταλλικὸ βαθὺ πιάτο·

τουρκ. sahan.
 σ α κ α τ λ ῖ ᾶ' τοῦ, ἀναπηρία.
 σ α κ ᾶ τ' ς οὐ, ἀνάπηρος· τουρκ.
 sakat.
 σ ᾶ λ' τοῦ, σάλιο· μὲ πῆραν τὰ σά-
 λ ι α σ'.
 σ ι α λ ῖ ᾶ ᾶ' τοῦ, σαλιγκάρι.
 σ α λ ῖ ᾶ ρ' ς, ἐπίθ., ἐπιπόλαιος· σα-
 λ ῖ ᾶ ρ' ς γ ῖ γ ι ς.
 σ ᾶ λ μ α τοῦ, λεπτὸ ἄχυρο.
 σ α λ τ α ν ᾶ τ' τοῦ, ἐπίδειξις· τί σαλ-
 τανᾶτια εἶνι αὐτά;
 σ α μ ᾶ ρ' τοῦ, σαμᾶρι, ἄρχ. σάγμα.
 σ α μ α ρ ᾶ δ' κ ο υ τοῦ, σαμαράδικο.
 σ α μ α ρ ᾶ ς οὐ, σαματοποιός.
 σ α μ α ρ ο υ σ κ ὸ τ' τοῦ, ἀπὸ τὸ
 οὐσ. σαμᾶρι καὶ σκουτί.
 σ α μ α ρ ὶ ο υ ν ο υ, σαμᾶροσ' τοῦ γα-
 δ ο ὗ ρ' ν ᾶ τ ὸ ν φ ο υ ρ τ ῶ σ ο υ μ ι.
 σ ᾶ μ α τ', σὺνδ., σάμπως· σάματ'
 ἦθιλι νὰ τοὺ κάμ';
 σ α μ ο υ β ῖ λ ι α ἤ, ξωθιά.
 σ α ρ α δ ο ὗ δ' τοῦ, μικρὴ λειτουρ-
 γιά.
 σ α ρ ῆ, λένε τὸ βόδι μὲ τὸ χτυπητὸ
 κίτρινο χρῶμα.
 σ α ρ μ ᾶ ς οὐ, ντολμαδάκι· τουρκ.
 sarma· σῆμιρα ἔφαγα ἔνα σαρμά.
 σ β ῶ, σβήνω.
 σ ἔ ῖ α τ ᾶ, πράγματα.
 σ ἔ λ λ α ἤ, λατιν. sella.
 σ ἔ ν α, ἄντων.
 σ ἔ δ α β ο υ ς οὐ, ξανθός.
 σ ἔ ρ ν ο υ, σέρνω.
 σ ῆ μ ι ρ α, ἐπίρρ., ἄρχ. σήμερον.
 σ ῆ μ ι ρ' ν ὸ ς, ἐπίθ., σημερινός.
 σ ῆ τ α ἤ, πυκνὸ κόσκινο.
 σ ῖ, πρόθ. σέ.
 σ ι α γ ῖ ᾶ ᾶ' τοῦ, χοντρὸ μάλλινο
 ὕφασμα· τουρκ. sayak.

- σια δῶ*, ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐδῶ.
σιακάτ', ἐπίρρ., πρὸς τὰ κάτω.
σιάκας οὐ, ἀνόητος.
σιακάς οὐ, ἀστεῖο· *πουλῆς* *σιακάδης* λῆς.
σιακεῖ, ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐκεῖ.
σιαμάρ' τοῦ, χαστούκι, μπάτσος· *μούλουνι* μὴ δὲ δώσου *κάνα* *σιαμάρ'*.
σιαματὰς οὐ, θόρυβος· *τουρκ.* *samata* ἔ, *βρῆ* *πιδί* μ' *τί* *σιαματὰς* εἶνι *αὐτός* πρὸς *δὴ* *σένα*;
σιαμι τοῦ, μαῦρο γυναικεῖο κεφαλομάντηλο μὲ κρόσια καὶ ἄνθη.
σιαπάρν', ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐπάνω.
σιαπέρα, ἐπίρρ., πρὸς τὰ πέρα.
σιασῖλ'ς οὐ, ἀλλήθωρος· *σιασῖκα* *χιάζ'*.
σιασκίν'ς οὐ, χαζός· *δίπ* *πλιὰ* *σιασκίν'ς* *γίγεις*.
σιαστιλζον, τὰ χάνω.
σιαψιάλ'ς οὐ, ἐκεῖνος ποῦ δὲν ξέρει τί λέει· *τί* *μουρῆ* δὲν *ἀδρέπιδι* *νά* *λῆς* *τέτοια* *σιαψιάλ'κα* *λοῖα* *στοὺν* *ἄνθρουπον*;
σβαίνον, εἰσβαίνω, μπαίνω.
σβιδὰς οὐ, ἔρωτας· *τουρκ.* *sevda*· *δὲ* *χτέπ'σι* *οὐ* *σβιδὰς* *στοὺν* *κιφάλ'*.
σβιρ τοῦ, περίπατος· *πᾶμι* *στοὺ* *δύρο*.
σβινί τοῦ, στρογγυλὸ χάλκινο ταψί· *τοὺ* *καλαίτσα* *τοὺ* *σβινί*.
σβιδίζον, λυώνω· *μὴ* *δίν'τεις* *δ'* *ψυχούδα* μ'.
σβιρέτα ἡ, χρωματιστὸ μαντήλι τῆς μύτης.
σβιρέτ'κους, ἐπίθ., πρὸθυμος.
σβίρεκα ἡ, μικρὸ ψάρι τῆς λίμνης Λαγκαδᾶ, σὰν τὴ γόπα.
- σβιρέτ'* τοῦ, σιρόπι.
σβιρέρ' τοῦ, ταξίδι· *στοὺ* *σβιρέρ'* ἦσουν;
σιόϊκα ἡ, σουγιάς.
σιονβῆς οὐ, ὑποψία· *ἔχον* *σιονβῆ* *γ'* *αὐτόν*.
σιονβιλίζοιμι, ὑποψιάζομαι· *τί* *τοὺν* *σιονβιλίζιδι*;
σιόδο τοῦ, μουνί.
σκάκαλους οὐ, ἀκρίδα· *γύμουσ'* *τοὺ* *χονοράφ'* *ἀπὸ* *σκακάλ'*.
σκαμνί τοῦ, χαμηλὸ κάθισμα.
σκανιάζον, στενοχωροῦμαι· *ποὺ* *λό* *μὴ* *σκάνιασι* *δῆμιρα*.
σκαντιζούλα ἡ, μοῦρο, σκάμνο· *δγιέτι* *σκαντιζούλις* *ἀραποῦδια*!
σκασιάρ'ς οὐ, ἀλαφρὺς.
σκέπ' ἡ, ἀρχ. σκέπη· τὸ γυναικεῖο μαντήλι τοῦ κεφαλοῦ.
σκέπασμα τοῦ, σκέπασμα.
σκέψ' ἡ, ἀρχ. σκέψις.
σκιένουμι, σιχαίνομαι· *νά* *χάτης* *κὶ* *νά* *σκιενίσι*.
σκιπάρ' τοῦ, σκεπάρνι, ἀρχ. σκέπαρνον.
σκουρδοκόπανον τοῦ, γυρίνος.
σκουρτελλά ἡ, τὸ καλὸ γυναικεῖο παλτό, φοδραρισμένο μὲ γούνα.
σκουτιδά ἡ, σκοτάδι· *σκουτιδά* *εἶνι* *δξου*.
σκουτιδιάζ', νυχτώνει· *σκουτιδίασι* *πολύ*.
σκουτούρα ἡ, φροντίδα· *ἔχον* *ποὺ* *λῆς* *σκουτούρις* *στοὺ* *κιφάλι* μ'.
σκουφούνια τά, οἱ μάλλινες χοντρὲς κάλτσες ποῦ πλέκονται στὸ χέρι.
σκρόφα ἡ, πρόστυχη. *λατιν.* *scrofa*.

- σμοῦχρα ἢ, σούρωπο.
 σμοῦχρασι, σουρούσωσε· σμούχρασι· στοῦ σπιτ' νὰ πᾶς γιατί δὲ δὲ πάρον σαμουβίλις.
 σβουρίζου, μιλιῶ· οὐ, τί πουλὸ πὸν σθουρίζ';
 σνίβασκιὰ ἢ, ἀρραβωνιαστικιά.
 σνίβασκὸς οὐ, ἀρραβωνιαστικὸς.
 σνίβασμα τοῦ, ἀρραβώνας.
 σνόμεταους οὐ, συνονόματος.
 σδράνια τὰ, ἐσώρωχα· τὰ ἄπλουσις τὰ σδράνια;
 σουγλι τοῦ, σουβλί·
 Δὲν εἶ πρέπει, μούρ', Μαρούδα, δὲν εἶ πρέπει ἰργατίνα.
 Μοὺ εἶ πρέπει σουβασκίνα γιὰ νὰ κάθισι στ' ἀνώϊα, ἔρ στ' ἀνώϊα, στὰ κατώϊα κὶ νὰ τρωῖς ἀριὰ φημένα κὶ κριάρια σουγλισμένα.
 σουκάξ' τοῦ, δρόμος· τουρκ. sokak.
 σουλοῦξ' τοῦ, ἀναπνοή· σουλοῦξ' δὲ μ' ἄφ'κι νὰ πάρον δήμιρα.
 σουνοῦμαι, συνεννοῦμαι.
 σουρβάτα ἢ, τυρόγαλο.
 σουργιούν' τοῦ, ἐξορία· τουρκ. sürgün.
 σουρδῶ, ρίχων μὲ δύναμη μακριά· σούρτσι δ' κατροουλιὰ τ'.
 σουρουτξήσου, συνήγορος· σέ-να σουρουτξή δὲ εἶ βάλομι;
 σουρτούξ' οὐ, ἀλήτης· τουρκ. sürtük· δγιέ τονν τοῦ σουρτουκλιμέ· οὐλλον σουρτίξ' κὶ δὲ κάθιτι.
 σουστιά, ἐπίρρ., ἀρχ. ὀρθῶς.
 σουστός ἐπιθ., ἀκέρως.
 σουφράς οὐ, χαμηλὸ τραπέζι· τουρκ. sofra.
 σπαρτίνα ἢ, χοντρὸ σκονί· φέρι τὴ σπαρτίνα νὰ κάνουμι κούνια.
 σπιντζάρ' τοῦ, σπουργίτης· χτύπ'σα ἕνα σπιντζάρ'.
 σπιρτολόγους οὐ, καμινέτο· βάλι τοῦ τξισβὲ στοῦ σπιρτουλόγου.
 σπληνιάρ' οὐ, σπληνιάρης.
 σπούζα ἢ, κομπρέσα· βάλι στοῦ πιδοῦδ' μιὰ σπούζα.
 σταλαχίξουμι, λαχαράω· νὰ χτάης κὶ νὰ σταλαχίξισι σαλιάρ'.
 στημόν' τοῦ, ἀρχ. στημόνιον.
 στ'λιάρ' τοῦ, ραβδί, ἀρχ. στειλεός.
 στοίβα ἢ, σωρός· στοίβα εἶνι τὰ ξύλα.
 στοιχίξου, στοιχίζω, ἀρχ. στοιχίζω· πόσον εἶ στοιχ'σι ἢ φούτα;
 στοίχ'μα τοῦ, στοίχημα· πόσον στοίχ'μα ἔβαλις;
 στοιχ'ματίξου, στοιχηματίζω.
 στόλ'σμα τοῦ, στόλισμα, ἀρχ. στόλισμα.
 στοῦξ' τοῦ, βλάκας· ἄμ τέτοιον στοῦξ' πὸν εἶσι;
 στουβόνου, φράζω τρύπα· τ'ς στούβουσα τὴ δρύπα.
 στούπουμα τοῦ, μι στούβου'ς μι τὰ λῶϊα σ'.
 στόφα ἢ, καλὴ γυναικεία ποδιά· ἰταλ. stoffa· μάλι, μουρῆ, τί στόφα πὸν ἔχ';
 στραβά, ἐπίρρ., ὄχι ἴσια· στραβὰ νὰ κάτσης κὶ ἴσια νὰ οὐμιλῆς.
 στραβόνου, στράβουσι τοῦ ζνί-

χιμί.
 στρέγον, ἀνέχομαι, συμφωνῶ, ἀρχ.
 στέργων θά στρέξουμι.
 στρίγλα ή, κακόφυχη γυναικά.
 στρουμώχρον, στενοχωρῶ, πιέ-
 ζω ἄσχημα μὴ στρουμόυξι.
 στρουσίδι' τού, στρωσίδι, ἀρχ.
 στρῶσις.
 στ'χιὸ τού, δαιμόνιο· τοῦ βιὸ
 παντρεῦ' τοῦ στ'χιὸ (παροιμία).
 σὺβρασ' ή, σύβρασις, κρεμύδια
 ψιλοκομμένα καὶ ροδοκοκκινι-
 σμένα στὸ λάδι μὲ κόκκινο πι-
 πέρι. Μὲ τή σύβραση περιχύ-
 νουν τὸ μπουρανί, τή φασολάδα
 καὶ τὸ βραστὸ κολοκύθι.
 σὺγγίσι'κα, ἔπαθα σύγχιση.
 σὺδέουμι, συνδέομαι, μνηστεύο-
 μαι.
 σὺδιμένονος οὐ, ἀρραβωνιασμένος.
 σὺρμὸς οὐ, ἐπιδημία· μὴ ποννάει
 βούζα σὺρμὸς εἶνι.
 σὺρτ'ς οὐ, ἐργαλεῖο γιὰ νὰ μα-
 ζεύουν σωρὸ τὸ ἀλωνισμένο σι-
 τᾶρι.
 σφάληνῶ, κλείνω· σφάλισ'κίς στοῦ
 σπίντ' σ', σὰ νὰ εἶδι καμὰ χα-
 νούμισα.
 σφάχτ'ς οὐ, πόνος στὰ πλευρά·
 ἔχον ἕνα σφάχτ' στοῦ πλιβρό.
 σφύρακα ή, σφυρίχτρα· νὰ μὴ φέρ'ς
 καμὰ σφυροκούδα ἀπ' τ'ς Σα-
 λωννίξ'.
 σχασιά ή, ἀηδία.
 σχορνῶ, ἀρχ. συγχωρῶ· γιὰ κεί-
 νον ποῦ ἔκαμς δι' σχορνῶ.
 σχώριον τού, συχώριο.

T

ταβὰς οὐ, στρογγυλὸ ταψί· τουρκ.

tavan· δῆμῖρα ἔκαμα τσιρόνια
 στοῦ daβὰ.
 τὰϊ τού, μικρὸ ἄλογο.
 ταῖν τού, φαγητὸ ζῶων.
 ταμάμ, ἐπίρρ., ἀκρίβως· ταμάμ πι-
 νῆδα κιλὰ εἶνι.
 ταμαχιάρ'ς οὐ, πλεονέκτης·
 τουρκ. tamahkar.
 ταξιράτ, βάσανο· ἀμὰν ταξιράτ
 ποῦ μὴ βροῆκι.
 ταράξ' τού, χορτοσυλλέκτης, τὸ
 χτένι τῶν κηπουρῶν.
 ταραχίζουμι, ταραζομαι, μὲ
 πιάνει ταραχή, ἀρχ. ταρασσῶ·
 κοσιιάζιτι, ταραχίσι'κι ή Πίνκον.
 τὰσ' τού, κύπελλο. τουρκ. tas.
 τασιάξ' τού, ἀρχίδι.
 τασλαδίζον, ἀπολαμβάνω· ἄφ-
 κίμε νὰ τασλαδίσομι λίγον κί
 μεῖς οὐ κορομάδης.
 ταχιά, ἐπίρρ., αὐριο, ἀρχ. ταχέα.
 τειάφ' τού, θειάφι, ἀρχ. θειόν.
 τειαφίζον, θειαφίζω.
 τέξ', μονό.
 τέκια, μονά.
 τέκνον τού, τέκνο, ἀρχ. τέκνον.
 τέλ' τού, σύρμα· τουρκ. tel.
 τέντζιρ ή, χύτρα· τουρκ. tencere·
 γύριδι ή τέντζιρις κί βροῆκι
 τοῦ καπάξ' (παροιμία).
 τέτοιν ή, θεία.
 τέτοιονος, ἀντων., τέτοιονος εἶνι.
 τζιάλιακα τὰ, ἔντερα· ἀν δι' πα-
 τήσον δι' βγάλον τὰ τζιάλιακα.
 τζιάμ' τού, γυαλί· τουρκ. cam.
 τζιαμλίξ' τού, χώρισμα μὲ γυαλί.
 τζιάβα, χάρισμα, δωρεάν· τουρκ.
 caba· τζιάβα ἔδουις τὰ καπνά.
 τζιαβάης οὐ, ζωέμπορος· τουρκ.
 cambaz.

- τ ζ ἰ γ α β ἑ λ' τοῦ, μικρὸ παιδί· κα-
 θένα τσαδούρ' δὰ κάμ'ς νὰ βάλ'ς
 μέσα τὰ σκασιάρ'κα τὰ τζιγα-
 βέλια σ'.
- τ ζ ἰ κ α τ α, παίρνω στὴν πλάτη· πά-
 ρη τοὺ παιδὶ τζῖκατα.
- τ ζ ἰ σ β ἑ ς οὐ, μπρίκι νέγαξι τ' φου-
 τιά στοὺ οὐτζιάκι σ' κὶ βάλι τοῦ
 τζισβὲ νὰ πιοῦμι καθένα καφούδ'.
- τ ζ ἰ ὀ μ, ἄφαντος· τζιὸμ νὰ γίν'ς.
- τ ζ ἰ ο υ β ἑ ς οὐ, μακρὺ πανωφόρι·
 τουρκ. cüppe.
- τ ζ ἰ ο υ β ο ὐ σ' τοῦ, συμπόσιο.
- τ ζ ἰ τ ζ ἰ ρ ὶ ὠ ν ο υ, καψαλίζω.
- τ ζ ' γ ἑ ρ ' τοῦ, σηκῶτι· τουρκ. ci-
 ger· ἄμὰν τοῦ τζ' γέρι μ'.
- τ ἰ κ ν ἰ ζ ο υ, τεκνίζω, τεκνῶ παιδιὰ·
 ἴτς δὲ δικνάει τοῦ μναλό σ'.
- τ ἰ κ ν ἰ φ ἑ ἑ ς οὐ, ἄρρωστίαρης· τι-
 κνιφεζ'κον ἦταν τοῦ ἄλουγου.
- τ ἰ κ φ α ἦ, κεφάλι· ἴτς νιοννιὸ δὲ
 τῆς 'πόμ'κὶ σ' δίκατ'ς.
- τ ἰ λ ὸ υ ς οὐ, τὸ ἰνιακὸ κόκκαλο.
- τ ἰ μ ἄ ρ ' τοῦ, περιποίηση· τουρκ.
 timar· τοὺν τράβηξα ἕνα τιμάρ'.
- τ ἰ μ α ρ ε ὐ ο υ, περιποιοῦμαι· τιμα-
 ρεῦον τὰ ζῶα.
- τ ἰ ρ ἰ ἄ ἑ ζ ο υ, ταιριάζω.
- τ ἰ φ τ ἑ ρ ' τοῦ, κατάστιχο.
- τ ' ν ἄ ζ ο υ, τινάζω.
- τ ο υ κ ἄ τ τοῦ, χῶρος ποὺ κλείνουν
 τὰ ζῶα τὸ καλοκαίρι.
- τ ο υ β ἑ λ ' ς οὐ, ὀκνηρός· τουρκ.
 tembel.
- τ ο υ β ἰ λ ἰ ἄ ζ ο υ, τεμπελιάζω.
- τ ο υ β ἰ λ χ α ν ἄ ς οὐ, πολὺ ὀκνη-
 ρός· τουρκ. tembel-hane.
- τ ο υ π ἄ τ ὀ ' τοῦ, σβῶλος· σὰ του-
 πάτῃ' γίγι.
- τ ο υ π ο ὐ σ κ α ἦ, μακρὺ ραβδί με
- κεφάλι στὴ μιά ἄκρη.
- τ ο ὕ ρ ν α ἦ, εἶδος ψαριοῦ τῆς λί-
 μνης Λαγκαδά.
- τ ο υ ρ φ α δ ὸ ς οὐ, πρῶϊμος.
- τ ο υ τ κ ἄ λ ' τοῦ, ψαρόκολλα.
- τ ο υ τ ο ὕ φ κ α ἦ, φούντα.
- τ ρ α γ ' δ ὠ, τραγουδῶ.
- τ ρ α κ ἄ ζ ' τοῦ, σύρτης· σφάλισι
 βόρτα· βάλι κὶ τοῦ τρακάζ'.
- τ ρ α κ α λ ἄ κ ' τοῦ, ρόδα.
- τ ρ α ν ε ὐ ο υ, μεγαλώνω, ἀρχ. τρα-
 νός· εἶδι μυγάλους κὶ τρανός.
- τ ρ α ῆ ἑ ς, τρανές.
- τ ρ ἄ τ ο υ ς οὐ, διάστημα. ἰταλ. trat-
 to· δὲν ἔχον τράτον.
- τ ρ α χ ' λ ἰ ἄ ἦ, τραχηλιά, περιτύ-
 λιγμα τοῦ λαιμοῦ.
- τ ρ ἰ ν τ ζ α ἦ, 1) τὸ παιγνίδι ἢ τριά-
 ρα, 2) κακὴ ἔκβαση· τρῖντζα
 ἢ δ'λειά μας.
- τ ρ ο υ ὅ ρ, ἐπίρρ., ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίρρ.
 τρῖς (ἐπιτακτικά) καὶ ἐπίρρ. γύ-
 ρω· τί ἔρχισι τρονίρ;
- τ ρ ο υ ὅ ρ ὠ, τριγυρνῶ.
- τ σ ἄ κ ν ο υ τοῦ, λεπτὸ ξύλο.
- τ σ α λ ἰ τοῦ, θάμνος.
- τ σ α λ ο κ ὀ π ο υ ς οὐ, ἐργαλεῖο ποὺ
 κόβουν τὰ τσαλιά, τοὺς θάμνους.
- τ σ α δ ο ὐ ρ ' τοῦ, τσαντήρι· ἐπιθι τοῦ
 τσαδούρ'.
- τ σ α ρ τ σ ἄ ρ α ἦ, μικρὸ παγούρι γὰ
 ρακί.
- τ σ β ἰ κ ' τοῦ, τσιμούρι· σὶ κόλ'σι σὰ
 τσβίκ'.
- τ σ ἰ α κ ἰ ρ κ ο υ ς οὐ, ἐπίθ., μισώ-
 ριμος· τσιακίρκον εἶνι τοῦ καρ-
 πούζ'.
- τ σ ἰ α κ μ ἄ ς οὐ, τὸ δωμάτιο τοῦ
 ὀρόφου ποὺ προεξέχει, τὸ σα-
 χνισί.

*τσιαλδίξο*ν, καίω *τσιαλδίξ*αν
 τὰ γιννήματα.
τσιάπλιακους οὐ, πελαργός.
τσιατάλ' τού, διχάλα.
τσιαταλίνα-ματαλίνα, τὸ
 παιγνίδι «τίνος χέρι εἶναι ἀπά-
 νω».
*τσιατίξο*ν *μι*, πειράζομαι, προσ-
 βάλλομαι· τουρκ. *çatmak*.
τσιατμάς οὐ, ξύλινος τοῖχος·
 τουρκ. *çatma*· *φούσκο*σὶ οὐ
τσιατμάς.
τσιαχπίνα ἦ, ἄταχτη· τουρκ.
çar kin· αὐτὴ ἢ *τσιαχπίνα* πον-
 λὰ παλούκια *β'δάει*.
τσικκέλ' τού, ἀγκίστρι· τουρκ.
çengel.
*τσιέρο*να ἦ, κουβέρτα μάλλινη
 πλουμιστή· *ἀπλουσὶ τίς τσιέ-*
*ρο*ς.
τσιέτα ἦ, ομάδα μεγάλων παι-
 διῶν, *tšeta*.
τσιέφλιον τού, φλούδα ἀπὸ αὐ-
 γό.
τσῆϊνές οὐ, *σιαγόνα*· δὰ *σὶ σκί-*
σου τὸν *τσῆνέ σ'*.
τσικμάς οὐ, κλαδευτήρι.
τσίλιον, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ ψα-
 ρὶ χροῖμα.
τσιόκτσα, ἀπόκαμα.
τσιόμκα ἦ, μύθη.
*τσιονκτίξο*ν, ἀποκάμω.
τσιονμτσιόξ' τού, σουβλί· *'κέ-*
νις πέτρις πὸν τὸν δρόμον *μας*
*βγῆ*σαν ἀπὸν σὰτ *σιονμτσιόγια*.
τσιούρα ἦ, ποῦτσος.
τσιουρβατξήξ οὐ, προύχοντας.
 τουρκ. *çorba-ci*.
τσιουρβάς οὐ, σούπα.
τσιουφλίξ' τού, τσιφλίκι.

τσιούφτ, ζυγά.
τσίπλάκ'ς οὐ, γυμνός· τουρκ. *çi-*
plak.
τσίραξ' τού, μαθητευόμενος· τουρκ.
çirak.
*τσίριξο*ν, βγάξω δυνατὴ φωνή,
ἀρχ. *συρίζω τί τσίριεις ἔτσ'*·
*τσίρο*λα ἦ, διάρροια· ἀπὸ τὸ ρ.
 τσιρλῶ· *τσίρο*λα τὸν *ἔκουψι*.
*τσίρο*ς οὐ, ἄπαχο ξερὸ σκουμ-
 πρί· *σὰ τσίρο*ς *γίγις*.
τσιρόν' τού, μικρὸ ψάρι τῆς λί-
 μνης Λαγκαδῶ, σὴν τὴν *σαρδέλλα*.
*τσῆιτσο*ν τού, κολοδάχτυλο.
*τσῆιτό*νον, *τεντώνω*· *δγιές* τὸν
πῶς *τῆιτό*νκι·
*τσῆι*να ἦ, γκρινιέρα.
τσονβάλ' τού, σακί· τουρκ. *çu-*
val.
τσονκάλ' τού, πήλινη κατσαρό-
 λα. ἰταλ. *zucca* καὶ κατὰλ. *-άλι-*
φέρι τὸν *τσονκάλ'*· *νὰ βάλο*ν *μι*
τὰ φασούλια.
τσονρτσούλ' τού, κρόσι σὲ
 ὑφαντὸ τραπέζομάντηλο.
τσοντσοννιὰ ἦ, κουτσουλιά.
τσόχα ἦ, μάλλινο ὕφασμα.

Φ

φαγούδ' τού, φαγητό· *φαγούδ'*
ἔκαμα γὰ τὸν *βράδ'*· *ἔκλουσα*
κάουσα φύλλα κὶ *ἔκαμα* *μὰ*
πίτα *μὶ* *πρασούδια* κὶ *λίγα* *τσι-*
ροννούδια.
φάϊ τού, φαγητό.
φάρα ἦ, γενιὰ· ἄλβ. *fara*· *μιγάλ'*
φάρα.
*φαρμασό*ντ'ς οὐ, ἰδιότροπος.
φασκιὰ ἦ, ταινία *σπαργάνων*· *λα-*
τιν. *fascia*.

φάσκιονμα τοῦ, σπαργάνωμα.
 φασκιώνου, φασκιώνω, περιτυ-
 λίγω μὲ φασκιά.
 φέτους, ἐπίρρ. ἐφέτος.
 φένου, φεύγω.
 φηγίτης, φηγίτης.
 φιλτζάνι τοῦ, φλιτζάνι. τουρκ.
 filcan.
 φιτ'νός, ἐπίθ., φτεινός.
 φκέλ' τοῦ, δικέλλι, ἀρχ. δίκελλα.
 φ'λὶ τοῦ, φιλι, ἀρχ. φιλείν.
 φουλούδα ἢ, φωλιά.
 φουνη ἢ, φωνή.
 φουρκάλ' τοῦ, σκουπα· νὰ σὶ
 μὰς' τοὺ φουρκάλ' (κατάρια).
 φουρκάλω, σκουπίζω· φουρκάλ-
 σα τοὺ σπῖτ'.
 φουριτζής οὐ, φούρναρης· τώ-
 ρα κὶ οἱ φουριτζήδης δὲ ψή-
 ρουν πίτες.
 φουσκουδέδρ' οὐ, ὁ ἄερας
 ποὺ ἀνοίγει τὰ δέντρα τὴν ἀνοιξη.
 φούσκονμα τοῦ, προζύμι.
 φούτα ἢ, ὑφαντὴ ποδιὰ, καθημερι-
 νή· κατέβασι, μονρη τ' φούτα σ'
 κὶ φαίνουσι τὰ βαλδούρα σ'.
 φράσκα ἢ, σφεντόνα.
 φρίξ' ἢ, φρίξις, φρίκη, ἀνατριχί-
 λα· τοὺν ἔπιασι φρίξ'.
 φυγαρίτ' οὐ, παπαρούνα· οὐ-
 λον φυγαρίτσια γιόμονου τοῦ
 χουράφι μ'.
 φύλλατά, τὰ φύλλα ποὺ φτιάχνουν
 τὶς πίτες.
 φυλλὶ τοῦ, κομμάτι· δόσι μι ἔνα
 φυλλὶ καρπούζ'.
 φύρα ἢ, ἀπόβαρο.

X

χαβάν' τοῦ, σιδερένιο γουδί· τουρκ.

havan· δῶσι μι κείνου τοὺ χαβα-
 νούδ' νὰ σπάσου λίγουν πιπε-
 ρούδ'.
 χαβὰς οὐ, σκοπὸς τοῦ τραγουδιοῦ·
 τουρκ. hava.
 χαβοζα ἢ, δεξαμενὴ· τουρκ.
 havuz.
 χαγιατ' τοῦ, ὑπόστεγος διάδρο-
 μος, ἐξώστης· τουρκ. hayat' τοῦ
 χαγιατι μ' θέλει μούλφισμα.
 χάζ' τοῦ, εὐχαρίστηση· τουρκ. haz.
 χαζεβου, χάσκω.
 χαϊβάν' τοῦ, ζῶο. τουρκ. hayvan.
 χαϊλιάης οὐ, τεμπέλης· χαϊλιάης
 ποῦ τοῦ ἔχ'ς τοῦ μβαλό σ'.
 χαϊμαλι τοῦ, φυλαχτό, τουρκ. ha-
 mail.
 χαϊμανὰς οὐ, ἀδέσποτος.
 χαϊρ' τοῦ, εὐεργεσία, προκοπή· ἀπ'
 αὐτὴ τὴ δ'λειά δὲν ἔχ' χαϊρ'.
 χάιτας οὐ, χαζός· ἄει σκάθει χάι-
 τα κὶ σό.
 χάξ' τοῦ, δίκιο· μὶ ἔφατ' τοὺ χάξ'.
 χαλάτ' τοῦ, ἐργαλεῖο.
 χαλεβου, ζητῶ.
 χαλὲς οὐ, ἀποχωρητήριον· ἄλβ. hale,
 τουρκ. halâ.
 χαλιαχούτ' οὐ, κακοντυμένος.
 χαλίσκα, ἀληθινὰ· χαλίσκα εἶνι
 αὐτὰ ποὺ σὶ λέων.
 χαλίσκονος, ἐπίθ., ἴδιος, ὁμοίος·
 χαλίσκονος εἶνι μὶ τοὺν ἀδιρφότ'.
 χαλκὰς οὐ, μετάλλινος γύρος, τὸ
 σιδερένιο ρόπτρο τῆς αὐλόπορ-
 τας· τουρκ. halka· βάλι γλειδαριὰ
 σ'τ'ς χαλκάδης.
 χαβάρ' τοῦ, εἶδηση· τουρκ. haber·
 χαβάρ' δὲν ἔχ'.
 χαρά ἢ, γάμος, ἀρχ. χαρά. καλε-
 σμέν' εἶστι στὴ χαρά μας.

χαραγή ή, χάραγμα, αυγή, αρχ.
χάραγμα.

χαράμ' του, ἄδικο· τουρκ. haram.

χαραμίζοι, ξεοδεύω ἀνώφελα.

χαραμοσφάησ οὐ, ἐκεῖνος ποὺ
τρώνει τὸ ἄδικο.

χαρτζιλίξ' του, μικρὸ χρηματι-
κὸ ποσό, γιὰ ἀτομικὰ ἐξοδα·
τουρκ. harç-lik.

χάρτσ του, ἄμμοκονία.

χάσκοι, καθαρὸ· χάσκον ψομί
νὰ πάρ'ς.

χατὰς οὐ, κακὸ.

χάχας οὐ, ἀνόητος· *δγιέ τονν του
χάχα πῶς γιλάει;*

χιδέξ' του, χαντάκι· *γιόμοσδι του
χιντέξ'.*

χιροὸν λ' του, χειρολαβή.

χλάτσκα ή, εἶδος παιγνιδιοῦ, ποὺ
παίζεται τὸ βράδυ τῆς τυρινῆς
Κυριακῆς.

χλιάρ' του, κουτάλι.

χλιάρα ή, στοματοῦ· *μι εἶσι μιὰ
χλιάρα!*

χλιαροὺδ' του, κουταλάκι.

χλιός, ἐπίθ., χλιαρός.

χ'νέρ' του, ἀπάτη, πάθημα· τουρκ.
hüner· *ἄ, μὰ χ'νέρ' ποὺ μὴ ἐπιξι!*

χόρτασ' ή, χορτασιά· *πόφι δὲν
ἔ'εις χόρτασ'.*

χοιζοὺρ' του, ἀνάπαυση· τουρκ.
huzur.

χοῦϊ του, συνήθεια, ἰδίως κακῆ·

τουρκ. huy· *τέτοιον εἶνι του
χοῦϊ τ'.*

χοιλήσ οὐ, δύστροπος· *δὲν κάμ'ς
μὴ αὐτόν· εἶνι χοιλήσ.*

χούλαβος οὐ, τρελλός· *στά γι-
ράματα του χάν' καθένας του
μυαλό τ' κὶ γίνιτι σὰ χούλαβος.*

χοροατὰς οὐ, συζήτηση· *πᾶμι
στοὺ χορατά.*

χοροατεύου, συζητῶ.

χορσιάφ' του, κομπόστα.

χράξομαι, χρειάζομαι· *νὰ μὴ του
δὼξ'ς μὴ χράξιτι.*

χράμ' του, κλινοσκέπασμα.

χρεία ή, ἀποχωρητήριο, ἀρχ. χρεία·
ρίξι νιρὸ στ' χρεία.

Χριστοῦγεννα τά, Χριστοῦγεννα.

χτάζοι, βλέπω· *τί χτάεις;*

χτικιὸ του, φθίση.

Ψ

ψαλίθρα ή, ἔντομο μὲ οὐρὰ σὰν
ψαλίδι.

ψιμματοῦρ'ς οὐ, ψεύτης· *οἶ!
ψιμματοῦρ'.*

ψιροόκια τά, τραχανάς μὲ νερὸ
τῆς στιγμαῆς.

ψίχα ή, ἀρχ. ψίξ.

ψοροοφότ'ς οὐ, παιδικὸ ἔκ-
ζεμα.

ψυχόδα ή, ψυχή, ἀρχ. ψυχή· *νὰ
qāmi πίτα ζιστή-ζιστή νὰ στο-
λώσ' ψυχοῦδα μας.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἄναγνωστοπούλου Γ., Περί τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιῶματι Ζαγορίου, ἐν Θεσσαλονίκῃ 1915.
- Ἄνδριώτη Ν., Ἑτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, Ἀθήνα 1967.
- Ἄνδριώτη Ν., Οἱ ἀρχαῖοι τοῦ σημερινοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Μακεδονίας, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1953, σ. 101-108.
- Ἄνδριώτη Ν., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113-120.
- Ἄνδριώτη Ν., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145-150.
- Ἄραβαντινοῦ Π., Ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον, 1909.
- Γεωργίου Χ., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα Γέρμα Καστοριάς, Θεσσαλονίκη 1962.
- Θαβώρη Α., Ἡ προέλευσις τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου «ι» τῶν βορείων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, «Ἑλληνικά», 16 (1958-1959), σ. 189-202.
- Θαβώρη Α., Τὸ Βελβεντό. Ἱστορία τοῦ ὀνόματος τῆς κωμοπόλεως καὶ ἡ ἐτυμολογία του, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 173-195.
- Κοσμᾶ Ν., Αἱ δίοδοι τῆς Πίνδου, «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία», Δ' (1955), σ. 14-20.
- Κοσμᾶ Ν., Τὸ Ἠπειρωτικὸ λαϊκὸ σπῆτι, «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία», Ε' (1956), σ. 713-722.
- Κοσμᾶ Ν., Ἡ φορεσιὰ τῆς Μπαλάφτσας, «Μακεδονικά», Δ' (1958), σ. 433-440.
- Κοσμᾶ Ν., Λαογραφικὰ τῆς Μπαλάφτσας, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 211-236.
- Κοσμᾶ Ν., Ὁ Λαγκαδᾶς (Ἱστορία-Λαογραφία), Θεσσαλονίκη 1968.
- Κυριακίδου Στ., Γλωσσικαὶ τινες παρατηρήσεις ἐκ Γκιουμουλτζίνας Θράκης, «Λαογραφία» 2 (1910), σ. 427-432.
- Λίτσα Φ., Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ Τριφυλιακοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ἐν Ἀθήναις 1968.
- Μπουντιῶνα Εὐθ., Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Βελβεντοῦ καὶ τῶν περιχώρων αὐτοῦ, ἐν Ἀθήναις 1892.
- Νικολαΐδου Κ., Ἑτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης, ἐν Ἀθήναις 1909.
- Παπαδοπούλου Α., Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν Ἀθήναις 1927.
- Πέτσα Φ., Νιάουστα — Γλυτουνιαύστα, «Μακεδονικά», Ζ' (1966-1967), σ. 81-93.
- Συμεωνίδου Χ., Πολύγυρος, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 196-210.
- Συμεωνίδου Χ., Σαμαρίνα, «Μακεδονικά», Ζ' (1966-1967), σ. 200-209.
- Τζαρτζάνου Α., Νεοελληνικὴ Σύνταξις, ἐν Ἀθήναις 1946.
- Τομπαΐδου Δ., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Θάσου (διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ), Θεσσαλονίκη 1967.
- Τσοπανάκη Α., Τὸ Σιατιστινὸ ἰδιῶμα, «Μακεδονικά», Β' (1941-1952), σ. 266-298.
- Τσοπανάκη Α., Πολύγυρος, «Μακεδονικά», Δ' (1955-1960), σ. 374-382 καὶ Ζ' (1966-1967), σ. 77-80.
- Τσοπανάκη Α., Διαλεκτικὰ Μακεδονίας, «Μακεδονικά», Ε' (1961-1963), σ. 448-457.
- Φιλήντα Μ., Γλωσσογνώσις καὶ γλωσσογραφία ἑλληνικῆ, τ. Α' καὶ Β', Ἀθήναι 1924, τ. Γ', Ἀθήναι 1927.
- Φόρη Β., Τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο «ι» στὰ βόρεια νεοελληνικά ἰδιώματα, Κοζάνη 1956.
- Χατζιδάκι Γ., Γλωσσολογικαὶ μελέται, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1901.

RÉSUMÉ

Nicos B. Cosmas, Le dialecte de Langada (près de Thessalonique).

L'étude est basée sur une collection personnelle, que l'auteur avait fait pendant la décennie 1950-1960 quand'il était maître d'école populaire à Langada.

L'œuvre se divise en quatre parties: A la première, la phonétique, l'auteur discute le traitement des voyelles (développement, disparition, changements généraux, changement des atones *e* et *o* en *i* et *u* respectivement, disparition des atones *i* et *u*, y compris des «impures», c-à-d. de ceux qui proviennent de *e* et *o* resp., et assimilation) et celui des consonnes (développement, changement, métathèse, dissimilation et disparition). A la deuxième partie, la morphologie, il examine le nom en général (article, déclinaison des substantifs, des adjectifs, des numéraux et des pronoms) le verbe, les mots indéclinables, la dérivation et la composition. A la troisième, il examine la syntaxe. Suit la quatrième partie, qui donne le vocabulaire du dialecte.